

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar

HR szakjogász és Jogi szakokleveles HR szaktanácsadó szakirányú továbbképzés

S Z A K D O L G O Z A T

Egyenlő bánásmód és joggal való visszaélés a polgári jogban, különös tekintettel a munkajogra és a munkaügyi perekre

**Equal treatment and abuse of rights in civil law,
with special consideration for labour law and labour litigations**

Szerző:

dr. Provaznik Balázs

HR szakjogász szakirányú továbbképzés

Konzulens:

dr. Halasi Barbara Viktória

Munkaügyi Kapcsolatok és Társadalombiztosítási Képzések Intézete

Állam- és Jogtudományi Kar

Szegedi Tudományegyetem

Szeged, 2018.

ÖSSZEFOGLALÓ

Ahol nincs meg a felek közötti erőegyensúly, ott az erős visszaélhet a hatalmával.

Amennyiben a hatóság nevében eljáró személy vagy a bíró az előtte folyamatban lévő eljárásban él vissza az eljárásvezetési, tényállás-megállapítási avagy döntési jogával, állami önkény, ha pedig mindezt az egyik fél megbízásából, vagyoni juttatás ellenében teszi, vesztegetés bűncselekménye valósul meg. Az egyenlő elbánás elve ilyenkor mindig sérül, ám ehhez kevesebb is elég.

A polgári jog számos területén szembesülhetünk a joggal való visszaélés tilalmával, és az egyenlő bánásmód követelményével. Még többször hallunk a közéletben a diszkriminációról és a korrupcióról, amelyek ezen alapelvek megsértésének következményei lehetnek.

Dolgozatomban - mind az idő síkján tallózó vertikális, mind a földrajzi tér értelmében vett horizontális kitekintéssel - részletesen bemutatom a joggal való visszaélés tilalma és az egyenlő bánásmód követelménye szabályozását a szabályozáshoz vezető okok feltárásával, példákat is hozva a szabályok megszegésére, megsértésük megelőzésére vagy az okozott kár, hátrány reparálására szabályozási és gyakorlati szinten.

„Minden állat egyenlő, de egyes állatok egyenlőbbek a többinél.”

(George Orwell: Állatfarm)

I. BEVEZETÉS

Az egyenlő bánásmód követelménye és a joggal való visszaélés tilalma feltevésem szerint a polgári jog két legsarkalatosabb, legmeghatározóbb alapelve a polgári jogi jogviszonyok és eljárások tisztasága szempontjából. Számos ponton érintkeznek ezek az alapelvek egymással és más sarkalatos szabállyal. Meghatározóak, mert figyelmen kívül hagyásuk, megsértésük esetén jogviszonyok sora válhat jogellenessé, jóerkölcsbe ütközővé, és sokszor éveket felemésztő bizonyítási eljárásokat kell emiatt megismételni. Meghatározóak továbbá azért is, mert betartásukon a tisztességes emberi kapcsolatok és eljárások múlnak.

Fontos tehát megvizsgálunk ezeknek az alapelveknek a természetét, kereteit, érvényesítésük vagy figyelmen kívül hagyásuk szabályozását és gyakorlatát.

Mindkét elvnek van párja, azaz egy tilalomhoz egy követelmény társul. Az egyenlő bánásmód elvének a hátrányos megkülönböztetés tilalma, a joggal való visszaélés tilalmának a tisztességes eljárás, jóhíszeműség követelménye a párja ennek megfelelően. A párokat egyben szemlélve már jobban látható a két, egymáshoz sokszor kapcsolt elv valódi természete, igazi karaktere. Elhatárolásuk is egyszerűbb így már.

A joggal való visszaélés tilalma / tisztességes eljárás, jóhíszeműség követelménye első ránézésre nagyobb halmazt felölelő és általánosabb elvnek, az egyenlő bánásmód követelménye / hátrányos megkülönböztetés tilalma pedig ebbe a nagyobb halmazba tartozó, különös elvnek tűnik. Nem így van azonban teljesen, elemzésem rámutat mindkét elv önállóságára és arra, hogy egymástól - minden látszat ellenére - függetlenek.

Mind anyagi jogi, mind eljárásjogi szempontból megvizsgálható e két alapelv érvényesülése.

A munkajog és a munkaügyi perek területén mindkét elv szerepe kiemelkedő, az egyenlő bánásmód követelménye alapelvnek különösen.

A polgári jog és azon belül a munkajog iránti érdeklődésem alapján elhatároztam, hogy ezt a két alapelvet alapos vizsgálatnak vetem alá, feltárom a gyökereket, összegyűjtök lehetőség szerint minden velük kapcsolatos dokumentumot, véleményt és ezek alapján sűríttem szakdolgozattá az integrált és kiérlelt anyagot úgy, hogy kollégáim és egyéb jogalkalmazók számára hasznosítható, a terület iránt érdeklődők számára pedig élvezetes legyen.

Számos kitekintésre nyílt volna alkalom az elemzés során, nagyon sok érdekes területre elkalandozhattam volna akár az egyenlő bánásmód akár a joggal való visszaélés témaköréből kiindulva.

Ebben a dolgozatban meg is teszek egy-két érdekes kitérőt, azonban mindvégig megmaradok a megálmodott és megtervezett feszebb szerkezet medrében, hogy a dolgozat kerek és egész képet mutassa, rendszerezve és lehetőség szerint kimerítően mutassa be mindkét elvet mind történeti, mind aktuális összehasonlító jelleggel, mind elméleti mind pedig gyakorlati vonatkozásban.

Az egyenlő bánásmód követelménye és a joggal való visszaélés tilalma általában párban jelenik meg az egyes hatósági, bírósági határozatokban, együtt hivatkozzák meg őket, eseti határozatokban az önálló megjelenésük igen ritka.

Karakteresen különböző, önálló alapelvekről van azonban szó, amelyek között több a különbözőség, mint a hasonlóság. Töreksem is a két elv a markáns különválasztására.

II. A KÉT ALAPELV

1. *Ami összeköti őket*

Az egyenlő bánásmód követelményének és a joggal való visszaélés tilalmának megsértését is valamilyen szempontból kiszolgáltatott személlyel szemben tanúsított magatartás eredményezi.

Amennyiben az egyik elv sérül, többnyire a másik is kárt szenved el. Az egyenlő bánásmód követelményének megsértése legtöbbször joggal való visszaélés, a joggal való visszaélés pedig gyakran egyben az egyenlő bánásmód követelményébe ütközik.

A bírósági és hatósági határozatokban legtöbbször együtt hivatkozzák meg a két alapelvet.

Egyik alapelv sem kiemelt alkotmányos alapelv, bár az Alaptörvény mindkét elv vonatkozásában tartalmaz rendelkezéseket: „Valljuk, hogy népuralom csak ott van, ahol az állam szolgálja polgárait, ügyeiket méltányosan, visszaélés és részrehajlás nélkül intézi.”¹ „Magyarország biztosítja a tisztességes gazdasági verseny feltételeit. Magyarország fellép az erőfölénnyel való visszaéléssel szemben, és védi a fogyasztók jogait.”² „A Magyar Szocialista Munkáspárt és jogelődei, valamint a kommunista ideológia jegyében kiszolgáltatásukra létrehozott egyéb politikai szervezetek bűnöző szervezetek voltak, amelyek vezetői el nem évülő felelősséggel tartoznak (...) az emberek származásukra, világnézetükre vagy politikai meggyőződésükre tekintettel történő hátrányos megkülönböztetéséért, a tudáson, szorgalmon és tehetségen alapuló előremenetelésének és érvényesülésének akadályozásáért;”³ „(1) A törvény előtt mindenki egyenlő. Minden ember jogképes. (2) Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja. (3) A nők és a férfiak egyenjogúak. (4) Magyarország az esélyegyenlőség és a társadalmi felzárkózás megvalósulását külön intézkedésekkel segíti. (5) Magyarország külön intézkedésekkel védi a családokat, a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket.”⁴

---

¹ Alaptörvény Nemzeti Hitvallás része

² Alaptörvény Alapvetés rész M) cikk (2) bekezdése

³ Alaptörvény Alapvetés U) cikk (1) bekezdés g) pont egy része

⁴ Alaptörvény Szabadság és felelősség rész XV. cikk (1)-(5) bekezdések

2. Ami megkülönbözteti őket

A látszólagos rokonság mögött sokkal több olyan jellemzőt találunk, ami megkülönbözteti, elválasztja a két elvet egymástól. Ezek közül tallózzuk fel az alábbiakat:

Míg a joggal való visszaélés tilalma általános, a polgári jog szinte bármelyik jogterületén értelmezhető, de kiemelten anyagi jogi természetű alapelv, az egyenlő bánásmód követelménye szűkebb jogi spektrumban értelmezhető csak és elsődlegesen eljárási alapelv, bár alapvető alkotmányos joghoz (emberi méltósághoz való jog) szorosabban kötődik, mint a joggal való visszaélés tilalma.

A joggal való visszaélés egymással egyenrangú felek között is megtörténhet, az egyenlő bánásmód követelményét csak a hatalmi pozícióban lévő tudja megsérteni az alárendelt hátrányára.

A joggal való visszaélés egy jogosultságot feltételez, amely lehet anyagi jogi vagy eljárásjogi természetű, az egyenlő bánásmód követelménye egy kötelezettséget feltételez, amely tipikusan az eljáró hatóság, bíróság eljárásjogi kötelezettsége, de lehet anyagi jogi kötelezettség is, mint a munkáltató számára előírt egyenlő értékű munkáért egyenlő munkabér fizetésének kötelezettsége és az ehhez hasonló - tipikusan munkajogi - rendelkezések.

A joggal való visszaélés tilalmának elve a jogellenes magatartástól való tartózkodást, azaz tiltó rendelkezést tartalmaz, míg az egyenlő bánásmód elve éppen egy pozitív magatartás tanúsítását írja elő.

Az egyenlő bánásmód követelményének érvényesülésére külön törvény és külön hatóság rendeltetett, míg a joggal való visszaélés tilalma szabály érvényesítésére a jogalkotó ilyen speciális eszközt nem rendelt. Egy témával foglalkozó kutató jogalkalmazó a következő megállapításokra jutott: „A két alapelvnek elméleti és gyakorlati szempontból sincs egymáshoz köze, azok mindössze sok esetben együtt jelentkeznek akár kereseti, akár ítéleti vagy határozati szinten. (...) Az Egyenlő Bánásmód Hatóság a joggal való visszaélés vizsgálatára nem rendelkezik hatáskörrel, míg a bíróságok igen, így a tekintetben mindenképpen ajánlott átgondolni az eddigi joggyakorlatot, hogy a bíróságok - és

sokszor a kereseti kérelmek is - a joggal való visszaélésről többnyire az egyenlő bánásmód elvét sértő magatartások egyfajta alternatívájaként szólnak, márpedig az egyértelmű elhatárolás - éppen azok gyakori együttes megjelenése miatt - fontos lenne.”⁵

---

⁵ Idézet Zaccaria Márton Leó Mailáth-pályázatra írt díjnyertes pályamunkájából: Az egyenlő bánásmód elvének érvényesülése a munkajog területén a magyar joggyakorlatban [ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNY, 57 (3) 158-162.]

III. TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉS

1. *Joggal való visszaélés tilalma*

1.1. *Egyetemes jogtörténet*

Klasszikus formája a római jogban gyökerező „sikántilalom,” melynek lényege, hogy a joggyakorlás tilos, ha kizárólagos célja valaki más megkárosítása.⁶

A paradoxonnak tűnő „Summum ius, summa iniuria” Ciceró közvetítésével ránk maradt maximája már a római köztársaság korában ismert volt. Azt a gondolatot fejezi ki, hogy „a legteljesebb mértékben érvényre juttatott jog vezet a legnagyobb mértékű jogtalansághoz⁷.” Nyilvánvalóan akkor vezethet jogtalansághoz a jogérvényesítés, ha az már a visszaélés szintjét eléri.

Gaius az *Institúciókban* a következőt írja: „De ezekben az időkben (már) sem a római polgároknak, sem más olyan embereknek, akik a római nép impériuma alatt állnak, nem szabad mértéktelenül és indok nélkül a rabszolgákkal kegyetlenkedniük. Ugyanis Antonius imperátor rendelete nem kevésbé marasztalni rendelte azt, aki a saját rabszolgáját ok nélkül megölte, mint azt, aki idegen rabszolgát ölt meg. De ugyanez a császár rendeletével a tulajdonosoknak nagyobb kegyetlenkedését is megzabolázta. Ugyanis amikor tanácsot kértek egyes tartományi helytartók azokkal a rabszolgákkal kapcsolatban, akik az istenek templomába vagy a császárok szobrához menekültek, elrendelte, hogy ha elviselhetetlennek látszik a tulajdonosok kegyetlenkedése, kényszerítsék azokat rabszolgáik eladására. És mindkettő helyesen történik: nem szabad ugyanis a jogunkat rosszra felhasználni. Ilyen megfontolás alapján tiltják el a tékozlókat is saját vagyonuk kezelésétől” (Inst.1.53) Ebből kiderül, hogy annak ellenére, hogy a rabszolgákat dolognak tekintették egyre inkább szabályozták a dominusok túlkapásait velük szemben. Gyakorlatilag a joggal való visszaélés tilalmának kezdetleges szabályozását tükrözi Gaius írása.⁸

---

⁶ Tercsák Tamás: *A Joggal való visszaélés*, (ELTE, 2003. 141. o.)

⁷ Nótári Tamás: *Summum ius summa iniuria - megjegyzések egy jogértelmezési maxima történeti háttéréhez* (Jogelméleti Szemle, 2004/3. sz.)

⁸ Bettina Pataki: *Az asylum érvényesülése a római jogban a D.21.1.17.12-13 jogeset exegézisének keresztül* (Ars Boni; 2015)

A Code civil nem tartalmaz joggal való visszaélést tiltó generálklauzulát. A tilalmat a joggyakorlat alakította ki. Elsőként a sokáig korlátozhatatlannak tartott tulajdonjog gyakorlását szorította vele szomszédjogi keretek közé⁹, később egyre szélesebb körre - így például a zaklató jellegű pereskedésre - terjesztette ki alkalmazását.¹⁰

A joggal való visszaélés tilalma, valamint a jóhiszeműség és tisztesség követelményei egyaránt alapvetően polgári jogi gyökerekkel rendelkeznek, alapjuk a német BGB által kialakított „Treu und Galuben”-elv.¹¹

1.2. Magyar jogtörténet

Magyarországon már a középkortól találunk nyomokat arra, hogy ismert és kezelt jelenség a joggal való visszaélés.

Egyes földbirtokosok, mint azt egy 15. századi törvényhely bizonyítja, nem elégedtek meg a kilencedik tizedből rájuk eső bormennyiséggel, hanem „vannak bizonyos megyékben olyanok, a kik egyes birtokaikon a dézsmálás idején [...] egy pince bort szoktak a maguk részére visszatartani és az ezekből járó dézsmákat maguk számára beszedni”. A törvényhozó szigorúan meghagyta, hogy „ez a visszaélés megszűnjék és örök időkre eltöröltnek tekintessék, úgy, hogy a földesurak részére dézsmálás alkalmával semmi csúr és semmi pince se maradjon”.¹²

A kilenced borra vetített sajátos formája lett a 16. századra az ún. hegyvám. A bortermelés bizonytalansága, illetve ingadozása miatt a gyakorlatban kialakult vagy szerződésben rögzített, a terméstől független, állandó mennyiségben teljesítették a jobbágyok a borkilencedet.

A fennmaradt források tanúsága szerint egyébként is a dézsmá- és kilencedszedők visszaéléseitől volt hangos az ország.

---

⁹ Julio Cueto-Rua: Abuse of rights - Doerr, v. Colmar, 1855, 1856, [Louisiana Law Review; 1975] 2, 9. o.

¹⁰ TERRÉ, P. SIMLER, Y. LEQUETTE, Les obligations, Dalloz 2009, 748. o

¹¹ Dr. Dudás Gábor János: A közbeszerzések nyilvánossága [PhD értekezés; <http://doktori.bibl.u-szeged.hu>]

¹² Mezey Barna: Bor és jog. A borforgalom jogi szabályozása a Corpus Juris Hungarici tükrében az 1848 előtti Magyarországon (Rubicon)

A magyar polgári jogban a XIX. század eleje óta azt a jogszabály-szerkesztési megoldást alkalmazzák, amelyben a részletező anyagi rendelkezések mellett szerepet kapnak az általános jellegű, azonban az adott törvény egészére ható alapelvek. A joggal való visszaélés alapelvi szintű törvényi szabályozásának szükségességét a hatályba nem lépett 1928. évi magánjogi törvényjavaslat megalkotói ismerték fel először.¹³ A magánjogi törvényjavaslat hatályba lépése hiányában is a bíróságok által „írott szokásjogi forrásként” került alkalmazásra.¹⁴

Az 1960. május 1-jén hatályba lépett 1959. évi IV. törvény (régí Ptk.) a Bevezető rendelkezései között az alapelvek sorában generálklauzulaként tiltotta a joggal való visszaélést [5. § (1) bekezdés], ennek fogalmát pedig a (2) bekezdés határozta meg felsorolva a lehetséges legjellemzőbb eseteit is. Joggal való visszaélésnek minősült „a jog gyakorlása, ha az a jog társadalmi rendeltetésével össze nem férő célra irányul, különösen ha a nemzetgazdaság megkárosítására, személyek zaklatására, jogaik és törvényes érdekeik csorbítására, vagy illetéktelen előnyök szerzésére vezetne”. A (3) bekezdés mulasztásban megnyilvánuló speciális esetként rendelkezett a jognyilatkozat pótlásáról, amelyre „különösen akkor kerülhet sor, ha a jognyilatkozat megtételét illetéktelen előny juttatásától tették függővé”. A régi Ptk. bevezető rendelkezései között a rendeltetésszerű joggyakorlás követelménye is szerepelt a 2. § (2) bekezdésében, amely előírta a személyek számára az őket megillető jogok társadalmi rendeltetésének megfelelő gyakorlását. A 2014. március 15-én hatályba lépett 2013. évi V. törvény (Ptk.) bevezető rendelkezéseiben négy alapelv szerepel, közöttük a joggal való visszaélést tilalmazó elv. A rendeltetésszerű joggyakorlás követelményét azonban a Ptk. már nem szabályozza. Ez arra vezethető vissza, hogy a jogalkotó szerint a törvény elsődleges feladata az alanyi jogok szabad gyakorlásának biztosítása. A törvény indokolása szerint a jóhiszeműség és a tisztesség alapelveinek, valamint az adott helyzetben általában elvárható magatartásnak a törvényi szabályozása is biztosítja a rendeltetésszerű joggyakorlás követelményének érvényesülését.¹⁵

---

¹³ Kecskés László: Polgári jogunk alapelveinek változásáról. Magyar Jog, 1993. január 4. évfolyam 1. oldal

¹⁴ A Polgári törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény, és a kapcsolódó jogszabályok Nagykommentárja; főszerkesztő: Osztovcics András I. kötet 52. oldal

¹⁵ Nagykommentár a Polgári törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvényhez (régí Ptk. Nagykommentár) szerkesztő: Gellért György

2. Egyenlő bánásmód elve

2.1. Egyetemes jogtörténet

Az ókori keleti államok társadalmában a jogok csak a szabadok kiváltságának tekinthetők. A törvényhozás egyik legmeghatározóbb dokumentuma Hammurapi törvénye a rabszolgákat csupán tárgyként kezelte, mi több a szabadok is eltérő jogokkal rendelkeztek aszerint, hogy milyen a származásuk, a rangjuk vagy a nemük. A törvény rendelkezése alapján a nők és gyermekek teljesen alá voltak rendelve a férjeknek. Megemlítésre méltó, hogyha egy szabad megölt egy rabszolgát csupán pénzbírságot kellett fizetnie, ami tükrözi a szabadok felsőbbrendűségét. A görög athéni demokráciában is csak teljes jogú állampolgárok élvezhették a demokratikus jogokat. A szavazók köréből kizárták a rabszolgák és bevándorlók mellett a nőket is. A római jog szerinti egyenlőség is csak a szabadok közötti egyenlőséget jelentette.¹⁶

A középkorban a közös keresztény kultúra hatotta át Európát és adott közös nyelvet (latin) a népeknek, az egyház parancsolatai pedig mindenkire vonatkoztak. A keresztény irgalmasság pedig bizonyos határt szabott a nemesek hatalmaskodásának is.¹⁷

Az újkor jogtörténeti szempontból a felvilágosodás szellemében született alapokmányokban az egyenlőséget emberi alapjogként való kijelentésével kezdődik.

Alexis de Tocqueville (1805-1859), az ősi arisztokrata családból származó tudós, amerikai utazása (1831-32) után írt, „Az amerikai demokrácia” (1835, 1840) című könyvében elsőként vizsgálta meg a demokratikus társadalmak sajátosságait. Írásaiból egyaránt ihletet meríthettek a szociológia és a történetírás újabb irányzatai, valamint a totalitárius törekvések kritikussai. „Az új jelenségek között”, írta Tocqueville, „amelyek egyesült államokbeli tartózkodásom alatt figyelmemet felkeltették, a társadalmi rendek egyenlőségét találtam a legszembetűnőbbnek. Hamar észrevettem, milyen csodálatos hatást gyakorol ez az alapvető tény a társadalom haladására; irányt szab a közszellemnek, formát a törvénynek; új elveket ad a kormányzóknak és sajátosan alakítja a

---

¹⁶ Antal Barbara: Az egyenlő bánásmód elméleti és gyakorlati kérdései [Munkaügyi-és Társadalombiztosítási Igazgatási Mesterszak - Szakdolgozat -konzulens: dr. Jakab Nóra egyetemi docens]

¹⁷ Történelmi visszapillantás [Artemisszió Alapítvány; Esély; <http://www.egymasralepnitilos.hu/>]

kormányzottak szokásait. Csakhamar azt is felismertem, hogy a szóban forgó jelenség hatása messze túlterjed a politikai erkölcsökön és törvényeken, s nem kisebb mértékben vonja uralma alá a polgárok társadalmát, mint magát a kormányzatot... Majd gondolataimat a mi féltekénkire irányítva, úgy véltem, itt is az Újvilág nyújtotta képhez hasonló jelenségek bontakoztak ki. Azt láttam, hogy a társadalmi egyenlőség, bár nem éri el az Egyesült Államokban megvalósuló végső határokat, napról napra jobban megközelíti őket, és ugyanaz a demokrácia, amely az amerikai társadalomban uralkodik, Európában is gyors léptekkel halad a hatalom meghódítása felé."¹⁸

A második világháborút követő jogtörténeti fejlődést először az ENSZ szemszögéből tekintjük át.¹⁹

Az Egyesült Nemzetek Szervezetének létrejöttével az addig csak az államok belső jogában (alkotmányjogában) szabályozott alapvető jogok fokozatosan nemzetközi szabályozást kaptak. A törvény előtti egyenlőség, illetve az egyenjogúság alkotmányjogi formuláját nemzetközi szinten a diszkriminációt tiltó rendelkezések váltották fel. Az új megközelítés értelmében, ha valakinek a jogai valamely csoportjellemző (faj, vallás, etnikai vagy nemzeti eredet, kultúra stb.) alapján sérültek vagy korlátozást szenvedtek, akkor az egyéni jogok kerültek védelem alá a diszkrimináció tilalma elve jegyében.

Ezt a módszert követték az ENSZ keretében született nemzetközi dokumentumok is, különösen az ENSZ Alapokmánya.

A második világháború utáni egyetemes jogfejlődés releváns vonulatát tekintjük át ezt követően európai aspektusból.²⁰

Az egyenlő bánásmód elve az európai unió legfontosabb alapelvei közé tartozik, melyet már a Római Szerződés is rögzített 1957-ben.

A tagállamok azonban az 1970-es évek elejéig figyelmen kívül hagyták a Római Szerződés első ilyen

---

¹⁸ Hahner Péter: A megújuló társadalom a 19. században [Rubicon]

¹⁹ Lásd részletesebben: Kiss Barnabás: Az egyenlő bánásmód elvének és a hátrányos megkülönböztetés tilalmának jogi szabályozása [Acta Juridica et Politica (2003.)] tanulmánya

²⁰ Lásd részletesebben: Dr. Bonnyai Réka: Az egyenlő bánásmód elve az Európai Unió jogrendszerében és a magyar jogrendszerben [Jogi Fórum (2014.)] tanulmánya

szabályozását, a nők és a férfiak közötti bérek közötti (pusztán a nem alapján történő) különbségtételt tiltó szabályt, és az azonos munkakörben dolgozó nők és férfiak bére közötti különbség tovább nőtt. Változást az 1974-ben elfogadott Szociális Akcióprogram hozott, melynek alapján az egyenlő bánásmód biztosítása egyre nagyobb szerepet kapott a közösség szociális jogalkotásában.

A Szociális Akcióprogram alapján született irányelvek sorában a 75/117/EGK irányelv említhető elsőként, amely az egyenlő munkáért egyenlő bér alkalmazhatóságának elősegítésére került elfogadásra, a 76/207/EGK irányelv pedig kötelezte a tagállamokat arra, hogy a foglalkoztatást érintő valamennyi kérdés vonatkozásában alkalmazzák az egyenlő bánásmód elvét.

A 79/7/EGK irányelv az állami szociális biztonsági rendszerek vonatkozásában, a 86/378/EGK irányelv pedig a munkáltatói szociális biztonsági rendszerek vonatkozásában írta elő az egyenlő bánásmód elvének biztosítását. A 86/613/EGK irányelv kiterjesztette az egyenlő bánásmód alapelvét az önfoglalkoztatókra is.

A 92/85/EGK irányelv a terhes nők, gyermekágyas és szoptató anyák munkahelyi egészségének és biztonságának javítására irányuló intézkedések foganatosítása érdekében, a 96/34/EGK irányelv a gyermeknevelés elősegítése, és a munka és a családi élet összeegyeztethetősége érdekében született. A 97/80/EGK irányelv célja már a jogsértettek jogérvényesítésének megkönnyítése volt. Ebben az irányelvben került meghatározásra a közvetett diszkrimináció fogalma, és azon szabály, hogy az egyenlő bánásmóddal kapcsolatos jogvitákban a bizonyítási teher megfordul.

Az Amszterdami Szerződéssel (1997) bekerült a közösség céljai közé a nők és férfiak közötti esélyegyenlőség: deklarálták, hogy törekedni kell a nemek közötti egyenlőtlenség leküzdésére, és elő kell segíteni a nők és férfiak közötti esélyegyenlőséget. Már nemcsak a nemek közötti megkülönböztetést minősítette a közösségi jogba ütközőnek, hanem az etnikai hovatartozás, faj, vallás vagy más meggyőződés, sőt, még a szexuális irányultság alapján történő hátrányos megkülönböztetést is.

Az Emberi Jogok és alapvető szabadságjogok védelméről szóló egyezményhez elfogadott 12. kiegészítő jegyzőkönyv (2000) 1. cikkelye a hátrányos megkülönböztetés általános tilalmát mondja ki.

Ennek hatására több irányelv is született. A 2000/43/EK irányelv az egyenlő bánásmód elvének a faji és etnikai származástól független alkalmazásáról szól, vonatkozik foglalkoztatási, oktatási, egészségügyi ellátási, szociális és egyéb kérdésekre. A 2000/78/EK irányelv célja az egyenlő bánásmód elvének alkalmazása kizárólag a foglalkoztatás területén. A 2002/73/EK irányelv a férfiak és nők közötti egyenlő bánásmód elvének a munkavállalás, a szakképzés, az előmenetel és a munkakörülmények terén történő végrehajtásáról szóló 76/207/EGK tanácsi irányelv módosításáról szól. A 2004/113/EK irányelv a nők és férfiak közötti egyenlő bánásmód elvének az árukhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés, valamint azok értékesítése, illetve nyújtása tekintetében történő végrehajtás érdekében született. A 2006/54/EK irányelv a férfiak és nők közötti esélyegyenlőség és egyenlő bánásmód elvének a foglalkoztatás és munkavégzés területén történő megvalósításának részletes szabályait tartalmazza a korábban e témában született irányelveket egységes szerkezetbe foglalva. A 2010/18/EK irányelv a szülői szabadságról kötött, felülvizsgált keretmegállapodás végrehajtásáról és a 96/34/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről szól. A 2010/41/EK irányelv az önálló vállalkozói tevékenységet folytató férfiak és nők közötti egyenlő bánásmód elvének alkalmazásáról és a 86/613/EGK tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről rendelkezik.

Egy értekezés²¹ érdekes aspektust vet fel az egyenlő bánásmód európai jelenével és jövőjével kapcsolatban.

Mint ismert, az iszlám jog és tradíció lehetővé teszi a házasságot nem kettő, hanem több személy, jelen esetben egy férfi és több nő között.

Családban élni alapvető emberi jog, azonban a nemzetközi és emberi jogi normák nem rögzítik a „család” fogalmát. Így válhat a többnejűség kérdése valóban érdekessé az antidiszkriminációs jog szempontjából az EU-ban.

---

²¹ Lásd részletesen: Lovász László: A muszlim tradíció és az uniós értékek konfliktusa a házasság intézményével kapcsolatban [Magyar Idők folyóirat 2018. április 25-i száma] értekezése

A német jogszabályok nem ismerik el, sőt büntetik a többnejűséget. Családok egyesítése esetén - vélhetően a gyermekek érdekeire tekintettel - azonban a gyakorlat ellentmond a jogszabálynak.

A nők jogainak védelme egy többnejűségen alapuló kapcsolatrendszerben komplikálttá válik. Szinte megvalósíthatatlan a férfi és több nő közötti mellérendelt, egyenrangú viszony fenntartása. Válás esetében például igen nehézé válhat a zsinórmérték megállapítása a feleségek tekintetében a jelenlegi, polgári egyenlőségi klauzulák alapján ilyen helyzetben.

2.2. Magyar jogtörténet

Középkori dokumentumok közül kevés utal a polgári jogi értelemben vett egyenlő bánásmód követelményére. II. András 1222. évi Aranybullájában tudnék két pontot kiemelni: a IV. és a VII. pontot.²² A nemesi előjogok vívmányának árnyékában azonban a valódi és általános értelemben vett egyenlő elbánás elve és főként gyakorlata a középkori Magyarországon még igencsak „csíraállapotban” volt.

Jóval később is megfigyelhető még a jogegyenlőtlenség, jogok biztosításának hiánya. A méltán példa- és reformértékű áprilisi törvények között például a magyar nyelv és nemzetiségről szóló 1844. évi II. törvénycikk államnyelvvé tette a magyart és a közélet minden területére kiterjesztette. A nemzetiségi nyelvek használatát még a nem magyar nyelvű megyékben sem engedélyezték, az ország határain belüli iskolákban közoktatási nyelv kizárólag a magyar lett. A nemzetiségek képviselői okkal és joggal tiltakoztak a nyelvtörvények túlzásai ellen, de a polgári átalakulás programját megfogalmazó liberális magyar reformpolitikusok nyugati mintákat követő célkitűzése az államhatárokon belül élő, azonos nyelvet beszélő nemzet létrehozása volt, amelynek tagjai minden tekintetben egyenlők. A liberális magyar politikusok, köztük Deák Ferenc is azt gondolta, ha az egész ország lakosságát nemzetiségre, nyelvre és vallásra való tekintet nélkül egyéneként egyformán részesítik a polgári és politikai jogokban, akkor a nemzetiségi kérdés magától megoldódik. Wesselényi Miklós magabiztosan jelentette ki: „Mi polgárilag jól össze van

---

²² Aranybulla: (IV. p.) „Ha a király sereget akar vinni az országon kívül, a nemesek ne tartozzanak vele menni, hanemha az ő pénzeért. Ellenben, ha sereg jönne az országra, mindnyájan tartozzanak menni.” (VII. p.) „A nádor országunk minden emberei felett különbség nélkül bíraskodjék; de a nemesek főben-és birtokbanjáró ügyeit a királynak tudomása nélkül el ne végezhesse.” [Révai nagy lexikon, Magyar történeti szöveggyűjtemény 1000-1526. Szerk: Bertényi Iván. Bp. 2000.]

forrva, az nemzetileg is egybe szokott olvadni”²³

Az 1949. évi XX. törvény volt Magyarország Alkotmánya egészen 2011. április 25-ig. Az egyenlő bánásmód fontos szerepet kapott benne. A kihirdetésekor hatályos szöveg a 49. §-ában a következők szerint rendelkezett: „(1) A Magyar Népköztársaság polgárai a törvény előtt egyenlők és egyenlő jogokat élveznek. (2) A polgárok bármilyen hátrányos megkülönböztetését nemek, felekezetek vagy nemzetiségek szerint a törvény szigorúan bünteti. (3) A Magyar Népköztársaság a területén élő minden nemzetiség számára biztosítja az anyanyelvén való oktatásnak és nemzeti kultúrája ápolásának lehetőségét.” Az 1989. október 23-ától hatályos 70/A. § a következőket tartalmazta a témával kapcsolatban: „A Magyar Köztársaság biztosítja a területén tartózkodó minden személy számára az emberi, illetve az állampolgári jogokat, bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül.” A törvény kimondta továbbá azt is, hogy tilos bármely hátrányos megkülönböztetés, és azt a törvény szigorúan bünteti: így a munka területén megvalósuló bármi nemű megkülönböztetés nem megengedett, szankciót vonhat maga után. A munkáltató nem különböztetheti meg az állásra jelentkezőt védett tulajdonsága miatt, ha pl. a bőrszín miatti hátrányos megkülönböztetés jogsértés igazolt, akkor a sértettet nem vagyoni jellegű magasabb összegű kártérítés illeti.

Az Alkotmányt 2011. április 25-én felváltotta Magyarország Alaptörvénye, amelynek XV. cikke rendelkezik az egyenlő bánásmódról a fentiekben már idézett módon.

Magyarország folyamatosan valósította meg a férfiak és nők közötti különbségtétel felszámolását. Ide tartozik a választásokban történő azonos részvétel (1945. évi VIII. törvény), az állampolgárság megszerzése kapcsán a leszármazás elvének azonossága az apa és az anya részéről (1957. évi V. törvény), de ide sorolható több családjogi rendelkezés, valamint a Munka Törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény több szabálya, amely utóbbi a munkához való jog és az egyenlő bérezés kapcsán önállóan is felmerül.

Az Alaptörvény mellett a Munka Törvénykönyve tartalmaz további garanciákat a munkavállalókat

---

²³ A jövevényektől az államalkotó tényezőkhig [Szerkesztette: Gyulavári Tamás - Kállai Ernő; Országgyűlési Biztos Hivatala; Budapest, 2010]

legjobban érintő foglalkoztatási diszkrimináció ellen. Az Alkotmánybíróság ezen kívül a 35/1994. (VI.24.) AB határozatában kimondta, hogy a hátrányos megkülönböztetés akkor áll fenn, ha a megkülönböztetésnek nincs elfogadható, észszerű indoka.

Az egyenlő bánásmóddal kapcsolatos hazai szabályozás jelenlegi csúcspontját az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény (a továbbiakban: Ebktv.) megszületése jelentette.

IV. HORIZONTÁLIS KITEKINTÉS

Vannak jogrendszerek, amelyek az egységes szabályként meghatározott joggal való visszaélés fogalmát sem generálklauzulaként, sem pedig tételes rendelkezésként nem ismerik. Vannak országok, ahol az egyenlő bánásmódra vonatkozó normatív rendelkezések is hiányoznak, bár demokratikus országoknál ennek az elvnek a deklarálása általában megfigyelhető. Mindenütt ismertek azonban azok a jelenségek, amelyeket a joggal való visszaélés vagy az egyenlő bánásmód fogalma alatt foglalnak össze.²⁴

A két legfontosabb jogrendszer a szokásjogi és esetjogi alapokon álló *angolszász jog* (USA, Kanada, Ausztrália, Egyesült Királyság kivéve Skóciát, amely utóbbi egy sajátos keveréke a két fő jogrendszernek) és a kodifikált római jogon nyugvó *kontinentális jog* (a Föld országainak döntő többsége). Ezen kívül több országban a muszlim jog (sharia) a jogrendszer alapja, továbbá vannak, ahol az angolszászhoz hasonló, de tisztán szokásjogon nyugszik a jogrendszer (pl. India és egyes afrikai országok).²⁵

1. Joggal való visszaélés tilalma

1.1. Angolszász jog

Bár a joggal való visszaélés (abuse of rights) kifejezett elve az alapokat jelentő angolszász szokásjogban (common law) nem létezik, egyes területen kutató jogászok az angolszász bírósági

---

²⁴ Tercsák Tamás: A joggal való visszaélés, ELTE, 2003.423. oldal

²⁵ Legal systems of the world (en.wikipedia.org)

döntésekben megmutatták, hogy az angolszász jog is ismeri az alapelvet.²⁶

A skót jogban (amely vegyes jellegű: angolszász és kontinentális jogi elemek vegyülnek a jogrendszerben), a joggal való visszaélés neve: *aemulatio vicinini*.²⁷

1.2. Kontinentális jog

A források döntő többsége a kontinentális jogból eredőnek és oda tartozónak tartja az elvet, amely legkifejezöbben és legtöbbször hivatkozottként a német polgári törvénykönyv 226. §-ában jelenik meg a következők szerint: *„Die Ausübung eines Rechts ist unzulässig, wenn sie den Umständen nach nur den Zweck haben kann, einem anderen Schaden zuzufügen.”*

A tömör mondat talán a következők szerint fordítható legpontosabban: *Nem megengedett a joggyakorlás, ha annak csak az a célja, hogy másnak kárt okozzon.*

A svájci polgári törvénykönyv is német alapokon áll és tiltja a joggal való visszaélést.²⁸ A svájci törvényi megfogalmazás körülbelül így fordítható: *Mindenki köteles jogait jóhiszeműen gyakorolni. A joggal való nyilvánvaló visszaélés esetén a jogérvényesítést nem védi a törvény.*

Kitűnik az alapelv lényege, vagyis a jog ártó céllal történő érvényesítése, amelyben az állam már nem partner, állami kikényszerítőeszközök nem társulhatnak. Vegyük észre a következő, látszólagos ellentmondást. A római jog egyik alaptétele: *„Obligatio est iuris vinculum quo, necessitate adstringimur alicuius solvendae rei secundum nostrae civitatis iura.”* / *A kötelem olyan jogi kötelék, amelynél fogva szükségszerűen valamilyen szolgáltatás teljesítésére kényszerülünk államunk jogának megfelelően.* A szerződések tehát állami kikényszerítő eszközt kaptak.

Állami kikényszerítő eszközöket kaptak a szerződő felek, holott nem is a jogalkotó rendelkezését kellett egy-egy szerződés teljesítése esetén kikényszeríteni. A jogalkotó rendelkezésének

---

²⁶ Anna di Robilant: The Continental Drug and the Common Law - Boston University - School of Law Abuse of Rights [Boston Univ. School of Law, Public Law Research Paper No. 14-28]

²⁷ Legal systems of the world (en.wikipedia.org)

²⁸ Chacun est tenu d'exercer ses droits et d'exécuter ses obligations selon les règles de la bonne foi. L'abus manifeste d'un droit n'est pas protégé par la loi. (Svájci polgári törvénykönyv 2. cikke)

kikényszerítéséhez szükséges eszközt ezzel szemben visszavonta az állam, ha az igényérvényesítés egyedüli célja az volt, hogy másnak hátrányt okozzon az igényt érvényesítő. Ez igen figyelemreméltó főleg abban az időben, amikor a hatalmi ágak szétválasztása még egyáltalán nem volt jellemző, a császár jogalkotó és végrehajtó hatalma mindenk felett állt és megkérdőjelezhetetlen volt.

A strasbourgi bíróságnak a blaszfémia (Istenkároklás) körében legfontosabb, legtöbbet idézett döntése az *Otto-Preminger-Institut v. Austria* ügyben született meg. A *Das Liebeskonzil* (Mennyei Tanács) című filmben Isten egy szenilis vénember, Jézus pedig mentálisan sérült, ráadásul furcsa vonzalmat érez anyja iránt. A filmben Isten, a Sátán, Jézus és Szűz Mária megegyeznek, hogy a világot megbüntetik oly módon, hogy nemi úton terjedő betegséget bocsátanak rá.

A film betiltása érdekében hamar eljárások indultak a helyi egyházi szervezetek kérelmére. Az Innsbrucki Regionális Bíróság döntésének eredményeképpen a nyilvános vetítésekre nem is került már sor.

A film alkotói a szólásszabadságának megsértése miatt az Európai Jogok Emberi Bíróságához fordult. Arra is hivatkozott a kérelmező többek között, hogy az állami bíróság visszaélt a jogával, amely a művészeti alkotás nyilvánosság elé kerülését így megakadályozta.

A bíróság azonban 6:3 szavazati arány mellett megállapította, hogy nem történt joggal való visszaélés, nem sérült az állami bíróság döntése által a szólásszabadság.²⁹

2. Egyenlő bánásmód elve

2.1. Angolszász jog

Mivel alapvetően nem írott jogi alapokon nyugszik az angolszász jog, az egyenlő bánásmód követelményét előíró kifejezett jogszabályhelyet nem találunk. Az egyének a megkülönböztetés

---

²⁹ Lásd részletesebben: Koltay András: A művészet szabadsága: a nem létező alapjog [Pázmány Péter Katolikus Egyetem Pázmány Péter Catholic University Budapest; <http://www.plwp.eu>]

ellen azonban védettek az egymást átfedő jogalkotási, emberi jogi és a common law „normáinak” kombinációja által. Ezek együttesen egy sor olyan jogi garanciát biztosítanak az egyenlő bánásmódra, amely nagyjából összehasonlítható a más államok hasonló jogi szabályozásával. Az írott jogi garanciák jelentősége mindemellett - főleg a nemzetközi egyezmények hatására - az utóbbi időben nőtt, a common law „normák” e téren kissé elmaradtak. A precedens értékű jogeseteken keresztül pedig világos, hogy az angolszász jog alapértéke is az emberek közötti egyenlőség (ezt számos jogeset³⁰ is igazolja), és a diszkrimináció minden megnyilvánulását elítéli az angolszász jogrendszer jogalkalmazó szervei, bíróságai a gyakorlatban.³¹

2.2. Kontinentális jog

Minden kontinentális jogrendszerű országban az egyik legalapvetőbb deklarált alapelv a hátrányos megkülönböztetés tilalma és az egyenlő bánásmód követelménye is a legtöbb ilyen országban törvényi előírás. Az Európai Unió országaiban ez - az igen fejlett és differenciált primer és szekunder közösségi jognak köszönhetően - kiemelkedő.³² Mind a négy szabadság vonatkozásában (árak, szolgáltatások, személyek és tőke szabad áramlása) megmutatkozik az alapelv, ezen felül irányelvek sora kötelezi a tagállamokat jogalkotásra úgy a származás mint a nemhez, vallási felekezethez tartozás, életkor, testi egészség-fogyatékoság, illetve egyéb védendő csoporthoz tartozás alapján történő megkülönböztetés tilalma tárgyában. A tagállamok ezeknek az irányelveknek megfelelően törvényeket is alkottak.

V. MAGYAR HATÁLYOS SZABÁLYOZÁS

1. Joggal való visszaélés

Az alanyi jog a jogosult számára a jog által biztosított cselekvési lehetőséget jelent. Ez a jogosultság azonban nem önmagáért való, hanem a mögötte levő jogszabályi céllal összhangban kell lennie. Amennyiben az adott jog gyakorlása ennek nem megfelelő, bár formailag az alanyi jog

---

³⁰ Kruse v Johnson [1898]; Gurung v Ministry of Defence [2002]; Limbu v Secretary of State for the Home Department [2008]

³¹ Lásd részletesen: Colm O’Cinneide: Equality: A Constitutional Principle? [UK Constitutional Law Association; <https://ukconstitutionallaw.org>]

³² Lásd bővebben: Tilk Péter: Az uniós jog és a magyar jogrendszer viszonya (Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2016.)

gyakorlásáról van szó, az joggal való visszaélést valósít meg, ugyanis az alanyi jog gyakorlása nem történhet mások rovására.

A joggal való visszaélés nevében hordozza ezt az értelmezést, ugyanis valaki vagy él a jogával, vagy visszaél azzal.

E körben utalni kell az Alkotmánybíróság 3241/2015. (XII.8.) AB végzésére, amelyben kifejtette: valamely jog gyakorlása és a jogok kimerítése (pl. feljelentés megtétele, az eljáró bíró kizárása iránti kérelem) önmagában nem valósít meg joggal való visszaélést. A joggal való visszaélés tilalma a joggyakorlás korlátját jelenti. Tulajdonképpen átmenetet képez a jogszerűség és a jogszerűtlenség között. Nemcsak a kifejezetten károkozásra irányuló joggyakorlás tekinthető joggal való visszaélésnek, mert az szándékosan jogellenes magatartást feltételez. Tehát a joggal való visszaélés tilalmába ütköző magatartás megállapításának nem feltétele, hogy az alanyi jog gyakorlásának célja a másnak való károkozás. Nemcsak akkor állapítható meg, ha a visszaélés célja a zaklatás, jog vagy érdek csorbítása, hanem akkor is, ha egyéb jogi érdeket sért a magatartás. A perekben jellemzően a joggal való visszaélés tilalmának általános esete az alperes védekezésében, míg a jognyilatkozat pótlása iránti igény kereseti kérelemként jelenik meg. Az mindenképpen megállapítható, hogy a joggal való visszaélés tilalmába ütköző magatartás hivatalból nem vehető figyelembe, de adott esetben az eljárási szabályok alapján az érintettet fel kell hívni, hogy erre hivatkozhat az eljárásban.³³

Meggyőződésem szerint joggal visszaélni csak szándékosan, de minimum rosszhiszeműen lehet. A rosszhiszeműséghez, szándékossághoz sokszor ártó célzat is társul. A rosszhiszeműség álláspontom szerint szükséges minimumfeltétele a joggal való visszaélésnek.

Roszhiszemű az, „aki a látszattól eltérő valós tényekről tud, vagy kellő gondosság tanúsítása mellett tudhatna róla.”

Eltérő véleményem a nem rendeltetésszerű joggyakorlás és a joggal való visszaélés elhatárolásáig

---

³³ A joggal való visszaélés tilalmának ítélkezési gyakorlata összefoglaló jelentés (A Kúria joggyakorlat-elemző csoportjának jelentése) általános következtetés

vezetett volna, ha nem fogadtam volna el a Kúria - későbbiekben bemutatott - végkövetkeztetését e körben, így azonban már súlytalan a véleményeltérés.

1.1. Polgári anyagi jog

A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. tv. (Ptk.) 1:5. § (1)-(2) bekezdései szerint a törvény tiltja a joggal való visszaélést. Ha a joggal való visszaélés jogszabály által megkívánt nyilatkozat megtagadásában áll, és ez a magatartás nyomós közérdeket vagy különös méltánylást érdemlő magánérdeket sért, a bíróság a nyilatkozatot ítéletével pótolhatja, feltéve, hogy az érdeksérelem másképpen nem hárítható el.

„Alapelvei jellegű az értelmezési alapelv (1:2. §), a jóhiszeműség és tisztesség elve [1:3. § (1) bek.], az adott helyzetben általában elvárható magatartás követelménye [1:4. § (1) bek.] és a joggal való visszaélés tilalma [1:5. § (1) bek.]. Ezek az alapelvi rendelkezések nyitott normák (generálklauzulák), amelyek jogon kívüli (metajurisztikus, rendszerint etikai) elemekből töltődnek fel.

Szerepük az, hogy meghatározzák a törvény általános kereteit, áthassák a részletszabályokat, megjelölik azok tárgyi és módszertani jellegzetességeit, adott esetben megvonják a konkrét szabályok alkalmazásának tartalmi határait. Az alapelvek önmagukban nem szolgálhatnak azonban egy konkrét jogi kérdés megválaszolásának kizárólagos alapjául.

A Bevezető rendelkezések között szerepelnek ezeken kívül olyan konkrét normák is, amelyek alapelvhez kapcsolódnak, és amelyeknek általános, az egész kódexre kiható jelentősége indokolja a kódex élén való elhelyezésüket. Ezek közé a konkrét szabályok közé tartoznak mindenekelőtt a következők: a korábbi magatartással szemben álló cselekedet figyelmen kívül hagyását előíró rendelkezés (venire contra factum proprium tétel) [1:3. § (2) bek.] és a felróható magatartásra előnyök szerzése végett történő hivatkozást tilalmazó szabály (nemo turpitudinem suam allegans auditur tétel) [1:4. § (2) bek.], továbbá a „mulasztásos” joggal való visszaélés, azaz a jogszabály által megkívánt jognyilatkozat visszaélés-jellegű megtagadását szankcionáló rendelkezés [1:5. § (2)

bek.]”³⁴

1.2. Polgári eljárásjog

A joggal való visszaélés tilalma valahol a jóhiszeműség elvének részeként helyezhető el a polgári eljárásjog rendszerében.

„A jóhiszeműség tartalmát tekintve is túlmutat az igazmondási kötelezettségen, mert általános módon fogalmazza meg a jóhiszemű joggyakorlás követelményét: ebbe beletartozik a per elhúzásától, a felesleges többletköltség okozásától, valamint mindazon magatartásoktól való tartózkodás is, amelyek az eljárást egyéb módon elnehezítik vagy egyébként az eljárási jogok visszaélésszerű gyakorlását valósítják meg.”³⁵

A bíróság, mint a polgári perben a jogvitát eldönteni és az eljárást vezetni, kézben tartani jogosult és köteles szerv részéről joggal való visszaélés ritkán, extrém esetekben fordulhat csak elő. Ezek az esetek maguk után vonják vagy vonhatják a bíró felelősségre vonásának különböző szintű és súlyosságú eljárásait.

Az eljáró bírótól (bírói tanácstól) elvárt követelmény, hogy a per tárgyát képező jogvitában mind eljárásjogilag mind anyagi jogi vonatkozásban nagyon felkészült legyen. Ennek az elvárásnak a bírák többé-kevésbé igyekeznek is eleget tenni. Ennek megfelelően valóban sokkal magasabb szintű, hatályosabb ismeretekkel rendelkeznek ilyen téren, mint a perek nagy részében az eljárás egyéb szereplői (egy-két nagyon felkészült jogi képviselőt, egyéb résztvevőt természetesen kivételként említve, akik ezzel is erősítik a megállapítás „szabályszerűségét”).

A bíró tehát elviekben - felismerve adott esetben a felek „gyengébb tájékozottságát” - többféle módon is visszaélhetne a per során ismereti fölényével, tárgyalásvezetési és tényállás-megállapítási monopóliumával.

---

³⁴ Kommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez; Szerkesztette: Gárdos Péter / Vékás Lajos

³⁵ Magyarázat a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez; Szerkesztette: Wopera Zsuzsa

Amennyiben a fél részéről mutatkozik joggal való visszaélés, a jó bíró korábban is alkalmazhatott megfelelő pervezető intézkedéseket, amellyel a per eredményességéhez vezető utat továbbra is biztosítani tudta, jelenleg pedig még erősebb, nevesített eszközök állnak rendelkezésére.

A polgári perben a fél tipikusan azzal a joggal élhet vissza, hogy előterjeszt-e valamely általa ismert tényre vonatkozó nyilatkozatot, bizonyítási indítványt, benyújt-e e körben bizonyítékot.

A korábbi és a mostani szabály lényege szerint is annak a félnek kell az ügyben jelentős tény bizonyítania, akinek érdekében áll, hogy azt a bíróság valóban fogadja el. Éppen ezért, ha az ellenérdekű fél rendelkezik a tényállítást alátámasztó adatokkal, iratokkal, egyéb bizonyítékkal, a bizonyításban érdekelt fél pedig máshogyan nem tud bizonyítani, látszólagos patthelyzet alakul ki vagy erősebben szólva eleve bukásra ítélt a per.

A vélelem megdöntése és egyes eljárási rendelkezésekben nevesített alakzatok mellett az anyagi jogból eredő fordított bizonyítási teher bírói gyakorlatát az orvosi műhiba perek esetében bírósági határozatok³⁶ és a később rájuk hivatkozó további határozatok eredményezték.

Az EBH2000. 200. számú határozat szerint a kártérítési felelősséget önmagában megalapozza az, ha a betegnek a bekövetkezett szövődményi károsodás lehetőségéről nem adtak megfelelő tájékoztatást.

A BH2006. 400. számú bírósági határozat szerint a kórház kártérítési felelősség alóli mentesülését nem eredményezi önmagában az, hogy - meghatározott vizsgálat elvégzésének hiányával - szakmai szabályt nem sértett. Ha az orvosai a tőlük elvárható legnagyobb gondosságot elmulasztják a beteg vizsgálata során, a kórház kártérítő felelőssége megállapítható.

---

³⁶ P. törv. III. 20137/1986. - BH 1987/1. sz. 14.; P. törv. III. 21044/1990. - BH 1990/7. sz. 275.;

Az ún. orvosi műhibaperekben a bíróságok az ok-okozati összefüggés fennállását mintegy vélelmezik, és nincsenek figyelemmel az előreláthatóságra. A BDT2008. 1801. számú döntésben a bíróság úgy fogalmaz, hogy az egészségügyi intézmény akkor mentesül a kártérítési felelősség alól, ha bizonyítja, hogy az egészségügyi ellátásban résztvevőktől általában elvárható gondossággal járt el, és a beteg állapotának rosszabbodása vagy elhalálozása ennek ellenére következett be és előreláthatatlan volt.

A BDT2008. 1884. számú döntés I. pontja kimondta, hogy a gyógyintézet mentesül a műtéti beavatkozásra vonatkozó tájékoztatási kötelezettség elmulasztásával kapcsolatos kártérítési felelősség alól, ha bizonyítja, hogy a műtét hiányában is bizonyosan ugyanaz a következmény alakult volna ki, azaz az alapbetegség adott esetben mindenképpen a fertilitás elvesztését eredményezte volna.

A Legfelsőbb Bíróság egyik ítéletének indokolása úgy fogalmaz, hogy „az orvosi tevékenységgel okozott kár esetén a kimentés nehezített, ami azonban nem az objektív felelősséghez közelítést jelenti, hanem abból következik, hogy fokozott elvárás érvényesül a beteg ellátása körében, az abban résztvevőkkel szemben”. (BH2011. 282.) Egy másik ítélet pedig megállapítja: az Eütv.-ben (az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. tv. előirt elvárható gondosság követelménye kiterjed arra is, hogy a kórház a gyógyító tevékenységét úgy szervezze meg, hogy az egyes feladatok elvégzése egymást ne hátráltassa, és ne eredményezze a beteg ellátásának késedelmét (BH2013. 150.).

A Kúria Pfv. III. 20.185/2013/4. számú döntése szerint az alperest terhelte annak bizonyítása, hogy a felperes megkapta a teljes körű tájékoztatást, mivel erre a műtéti beleegyező nyilatkozat tartalmánál fogva nem volt alkalmas. Az alperes kártérítő felelőssége abban áll, hogy tájékoztatás hiányában a felperes nem ismerte a betegségére alkalmazható alternatív terápiákat és azok kockázatát. E nélkül nem volt abban a helyzetben, hogy a lehetséges gyógymódok kockázatának összehasonlítása mellett maga döntsön arról, hogy akkori tünetmentes állapota ellenére felvállalja-e a bénulás kockázatát, és aláveti-e magát verőér tisztítós műtétnek vagy visszautasítja azt.

A jelenlegi szabályozás már nevesíti a fenti helyzetet: állítási, illetve bizonyítási szükséghelyzet terminológiával, mely által normaszintű szabályozás emelkedett a bírói gyakorlat helyére e téren a fél ilyen irányú joggal való visszaélését megelőzendő.

Ám hasonló helyzet alakulhat ki, ha a bíróság által megkeresett hatóság, egyéb adatbirtokos nem szolgáltatja a bíróság megkeresésére a szükséges adatot, iratot, információt.

Erre korábban semmilyen jogi eszköz nem állt a bíróság rendelkezésére, jelenleg azonban kötelesek a megkeresett közigazgatási és egyéb szervek, nyilvántartó hatóságok teljesíteni a bíróság kérését és közreműködésük elmaradása szankciót von maga után.³⁷

Az eljárásjog egy speciális területén, a közbeszerzési eljárások jogának területén saját jogalkalmazási gyakorlatom során tárult elém egy jogalkalmazási rendszerhiba. Mivel pedig a bírói döntés, amely ezt a hibát okozta egy helyes közigazgatási jogalkalmazási gyakorlatot módosított, és mivel ez nemcsak az adott esetben, hanem azóta több esetben erre épülve alapjogot vont meg jogorvoslatra jogosult féltől, tekinthetjük ezt a bíróság részéről joggal való visszaélésnek is.

Álljon itt tehát az alábbiakban ez a feltárt esetkör.

Az ajánlatkérő a nyertes ajánlattevővel szerződést kötött és a szerződéskötést követően módosította a szerződést. A szerződés módosításáról szóló hirdetményt azonban nem tette közzé a Közbeszerzési Értesítőben a Kbt. (a 2011. évi CVIII. tv.) szerinti határidőben, így a korábbi második helyezett ajánlattevő nem is értesült a szerződés módosításáról (amely új feltételeket adott esetben ő is vállalt volna!). Az ajánlatkérő a szerződés módosításáról csak jóval később tett közzé hirdetményt. Ekkor értesült a szerződésmódosítás megtörténtéről a közbeszerzésben második (vesztes) ajánlattevő és azonnal jogorvoslatot kezdeményezett.

A Közbeszerzési Döntőbizottság korábbi - helyes - gyakorlata az volt, hogy amennyiben a hirdetmény megjelenésétől a jogorvoslati kérelem előterjesztéséig a jogorvoslati határidő még nem telt el, a

---

³⁷ Pp. 272. § 322. § (1) bek.

jogorvoslati kérelem nem késett el.

Kétfajta jogértelmezés és így a jogeset kétféle elbírálása lehetséges.

Az első, egyben a véleményem szerint helyes elbírálás az alábbi:

A Kbt. 3. §-a következőket tartalmazza: „E törvény szabályaitól csak annyiban lehet eltérni, amennyiben e törvény az eltérést kifejezetten megengedi. E törvény rendelkezéseinek alkalmazásakor, valamint a jogszabályban nem rendezett kérdésekben a közbeszerzési eljárás előkészítése, lefolytatása, a szerződés megkötése és teljesítése során a közbeszerzésekre vonatkozó szabályozás céljával összhangban, a közbeszerzés alapelveinek tiszteletben tartásával kell eljárni. (...).”

A Kbt. jelen ügyben releváns jogszabályi rendelkezései a következők. A Kbt. 137. § (1) bekezdése értelmében a Közbeszerzési Döntőbizottság eljárása kérelemre vagy hivatalból indul. A Kbt. 137. § (2) bekezdése értelmében kérelmet nyújthat be az ajánlatkérő, az ajánlattevő, közös ajánlattétel esetén bármelyik ajánlattevő, a részvételre jelentkező, közös részvételi jelentkezés esetén bármelyik részvételre jelentkező vagy az egyéb érdekelt, akinek jogát vagy jogos érdekét az e törvénybe ütköző tevékenység vagy mulasztás sérti vagy veszélyezteti. A Kbt. 137. § (3) bekezdése értelmében a kérelem a jogsértésnek a kérelmező tudomására jutásától számított tizenöt napon belül, a közbeszerzési eljárást lezáró jogsértő döntés esetében pedig a jogsértésnek a kérelmező tudomására jutásától számított tíz napon belül nyújtható be. A jogsértés megtörténtétől számított kilencven napon túl kérelmet előterjeszteni nem lehet. A Kbt. 137. § (5) bekezdés b) és e) pontjai szerint a (3) bekezdés szerinti határidő számításakor a jogsértés tudomásra jutása időpontjának kell tekinteni az előírt határidő lejártánál később feladott hirdetmény esetében a hirdetmény közzétételétől számított tizenötödik napot, a közbeszerzési eljárás alapján megkötött szerződés e törvénybe ütköző módosítása vagy teljesítése esetében a szerződés módosításáról szóló tájékoztatót tartalmazó hirdetmény közzétételétől számított harmincadik napot. A Kbt. 137. § (6) bekezdés b) pontja szerint a (3) bekezdés szerinti határidő számításakor a jogsértés megtörténtének kell tekinteni az előírt határidő lejártánál később feladott hirdetmény esetében a hirdetmény közzétételét.”

A Kbt. nem fűz ezekhez a szabályokhoz egyéb rendelkezést, így a Kbt. 3. §-a alapján ezen szabályoktól - a Kbt. eltérést engedő kifejezett rendelkezése hiányában - eltérni nem lehet. A törvényi határnapnál korábban benyújtható a kérelem, azonban ellentétes a fenti jogszabályi rendelkezésekkel a közzététel napját megelőző időpontnak a jogsértés tudomásra jutása időpontjaként történő megállapítása különösen akkor, ha ez az időpont a jogorvoslati kérelmet előterjesztő kifejezett nyilatkozatával is ellentétes és a megállapított időpont miatt a kérelmező jogorvoslati jogát veszíti el. A szerződés módosításáról szóló tájékoztató közzétételéig pedig - folyamatos mulasztásos jogsértés miatt - jogellenes a jogsértés időpontját a fenti szabályoktól eltérően megállapítva jogvesztő határidő elteltére alapozni döntést.

A szerződés jogellenes módosításának felmerülése esetén a közbeszerzések alapelveit sértő jogsértés veszélye miatt hosszabb határidőt állapít meg a jogalkotó a jogorvoslati kérelem előterjesztésére. A szerződés módosításáról szóló tájékoztató hirdetménynek a Kbt. 30. § (1) bekezdés h) pontja és (4) bekezdése, valamint a Kbt. közzétételt szabályozó végrehajtási rendeletei alapján történő közzététele szerves része a közbeszerzési eljárás keretében kötött szerződés módosítási eljárásának.

A nyilvánosságot biztosító közzétételnek a Kbt. 141. § (1) bekezdés c) pontja szerinti hatósági jogok gyakorlása miatt is garanciális jelentősége van. A szerződés módosításával kapcsolatos jogsértés időpontja tehát nem a szerződés módosításának okiraton feltüntetett dátumával megegyező nap, hanem - ahogyan a Kbt. fenti rendelkezései is előírják - a közzététel napja. Ellentétes értelmezés a közbeszerzés szabályait - a tájékoztató közzétételének elmulasztása eszközével - megkerülhetővé tennék.

A hirdetmény késedelmes közzététele esetén a jogsértés megtörténtének - a Kbt. fent idézett rendelkezései szerint - a hirdetmény közzétételét kell tekinteni. Fogalmilag kizárt az is, hogy a közzétételnél hamarabb megtörténjen ilyen esetben a jogsértésről való értesülés. Ezen felül a szerződés módosításával kapcsolatban több releváns információ csak a hirdetményből ismerhető meg. Nemcsak formailag és a jogszabály fenti értelmezése alapján kell tehát a jogorvoslatra nyitva álló határidő kezdetét a hirdetmény megjelenéséhez kötni, hanem a nyilvánosság, a jogbiztonság, a

tisztességes eljárás és a jogorvoslatához való jog alapelve szerint is ez szükséges. A szerződés módosításáról szóló hirdetmény 2016. június 15-én jelent meg, a kérelmező 2016. június 24-én nyújtotta be jogorvoslati kérelmét. A fentiek alapján a kérelmező a Kbt. 137. § (2) bekezdése szerint előterjesztett jogorvoslati kérelme a Kbt. 137. § (5) bekezdés b) és e), valamint (6) bekezdés b) pontja alapján a Kbt. 137. § (3) bekezdésében meghatározott határidőn belül került benyújtásra, nem késett el.

Az ügyben irányadó polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. tv. (továbbiakban: 1952-es Pp.) módosításáról és az egyes közigazgatási nemperes eljárásokban alkalmazandó szabályokról szóló 2005. évi XVII. törvény (Knptv.) 3. § (4) bekezdése szerint a bíróság lényeges eljárási szabálysértés megállapítása esetén a közigazgatási végzést hatályon kívül helyezi, és szükség esetén a hatóságot új eljárásra vagy az eljárás folytatására kötelezi. A bíróság megállapította, hogy a kérelmezett tárgyi végzése - a fentiekben kifejtett módon - lényeges eljárási szabályt sért azzal, hogy a kérelem elkészítése okán megszüntette a jogorvoslati eljárást.

A fentiek alapján a bíróság a kérelmezett tárgyi végzését hatályon kívül helyezi és a kérelmezettet az eljárás folytatására utasítja.

A helytelen jogkövetkeztetés és döntés pedig ugyanazon tényállásra a következő:

A Kbt. 137. § (5) és (6) bekezdései a kialakult bírói gyakorlat értelmében akkor alkalmazandók, ha nincs meg a jogsértés tényleges időpontja vagy az a tényleges időpont, amikor a kérelmező a jogsértésről tudomást szerzett.

A Kúria Kfv.II.37.434/2011/5. számú - a Kbt. vonatkozó rendelkezéseinek érdemi változatlansága mellett jelen eljárásra irányadó és a Kbt. nagy kommentárjában is meghivatkozott - ítéletében elvi jelleggel megállapította a következőket: „A jogsértés megtörténtétől számított kilencven napon túl kérelmet előterjeszteni nem lehet.” „Lényeges az is, hogy a szubjektív határidő az objektív határidőt nem lépheti túl.” A Kúria leszögezi ezen döntésében, hogy a szerződésmódosítás napja a jogsértés elkövetésének napja. Kifejti azt is a Kúria ezen ítéletben, hogy a módosításról szóló tájékoztató elmaradása tekintetében a közzétételi határidő utolsó napja irányadó a jogorvoslati

határidő tekintetében.

A fentiekben megállapított tényállás és a hivatkozott bírói gyakorlat alapján a szerződés módosítása vonatkozásában a jogsértés időpontja a szerződés módosításának időpontja, amely jelen esetben 2015. december 1. napja. Ettől az időponttól számít a jogorvoslat 90 napos objektív határideje a szerződésmódosítás tekintetében. A jogorvoslati határidő utolsó napja így 2016. február 29. napja. A szerződés módosításáról 2015. december 16-áig hirdetményt kellett volna közzétenni.

Az elvi tartalmában követendő ítélet szerint ettől a naptól számít a közzétételi kötelezettség elmulasztásából fakadó jogsértés miatti 90 napos objektív határidő, amely 2016. március 16. napja. Ezek a határidők jogvesztők. Mivel a jogorvoslati kérelem előterjesztésének napja 2016. június 24. napja volt, a jogorvoslati kérelem elkésett.

Jelen eljárásban - a fenti indokok alapján - nincs jelentősége a szubjektív határidőknek az objektív határidők eltelle miatt, mert a szubjektív határidő az objektív határidőt nem lépheti túl. A bíróság a szubjektív határidőkkel kapcsolatos eltérő nyilatkozatok értékelését ez alapján mellőzte.

A bíróság a Knptv. 3. §-ának (4) bekezdésének, továbbá a Kbt. 156. § (3) bekezdésének megfelelően a lényeges eljárási szabálysértés megállapítása esetén helyezi hatályon kívül - adott esetben változtatja meg - a közigazgatási végzést, a hatóságot új eljárásra vagy az eljárás folytatására kötelezésének is a közigazgatási szerv lényeges eljárási szabálysértése az alapja.

Mivel a bíróság a fentiek alapján - a helytelen értelmezés alapján - nem állapít meg eljárási szabálysértést a felülvizsgált végzés kapcsán, a kérelmező külön jogorvoslati kérelmét elutasítja.

A Kúria Kfv.II.37.434/2011/5. számú döntése alapvetően megváltoztatta tehát a Közbeszerzési Döntőbizottság korábbi - helyes - gyakorlatát, és inentől kezdve a jogalkalmazás egy jogorvoslati jogot elvonó, alapjogot sértő irányba ment el következetesen.

Véleményem szerint a joggal való visszaélés egyik igen érdekes és jelentős esete valósult meg a legfőbb bírói szerv fentiekben bemutatott döntése által.

1.3. Munkajog

Munkajogászok többségi véleménye³⁸ szerint a joggal való visszaélés a munkajogban akkor állapítható meg, ha ugyan nem tudunk egyetlen olyan írott jogi szabályt sem találni, amelybe az eljáró jogalany magatartása beleütközne, de mégsem társadalmi rendeltetésének megfelelően történik a joggyakorlás.

Csak akkor hivatkozhatunk tehát alappal joggal való visszaélésre, ha a másik fél magatartása egyébként megfelel a jogi előírásoknak, mégsem rendeltetészerű a joggyakorlás. Például, ha a munkáltató nem indokolja meg felmondását, úgy nem joggal való visszaélésre alapítható kereset vele szemben, hanem a tételes munkajogi jogszabály megsértésére, hiszen egyértelmű szabály mondja ki ilyen esetben az indokolási kötelezettséget. Ha azonban az egyébként megfelelő indokolással ellátott, létszámcsökkentésre hivatkozó felmondásról kiderül, hogy arra csak azért került sor, hogy a cégvezetőt nyíltan bíráló munkavállalótól megszabaduljanak, akkor már megállapítható a joggal való visszaélés. Ilyenkor hiába tökéletes formailag a felmondás, mégis jogellenes, mégpedig a joggal való visszaélés, vagy más néven nem rendeltetészerű joggyakorlás miatt.

A bíróság azonban csak akkor állapíthatja meg a rendeltetésellenességet, ha erre a fél kimondottan hivatkozott. Ha a jogellenesség megállapítását más jogcímen kérték, a joggal való visszaélésre - mint új jogcímenre - már nem lehet hivatkozni.

A munkajog anyagi jogi szabályozását a munka törvénykönyve jelenti Magyarországon, így jelenleg a munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. tv. (Mt.) szabályai az alapvetőek.

Az Mt. 7. § (1) bekezdése szerint tilos a joggal való visszaélés. E törvény alkalmazásában joggal való visszaélés különösen, ha az mások jogos érdekeinek csorbítására, érdekérvényesítési lehetőségeinek korlátozására, zaklatására, véleménynyilvánításának elfojtására irányul vagy ehhez vezet.

---

³⁸ dr. Kártyás Gábor: Mit jelent a joggal való visszaélés? [ado.hu; Rovatok; Munkaügyek (2013.)]

A Ptk. hatályba lépéséig, azaz 2014. március 15-ig a rendeltetésszerű joggyakorlás követelményét is tartalmazta az Mt., amely sok tekintetben azonosnak tekinthető a joggal való visszaélés tilalma pozitív megközelítésével. Ehhez - különösen a már egyszer beharangozott kúriai következtetés kapcsán - még egyszer visszatérek.

A munkaviszony alá-fölérendeltségi jellegéből következik, hogy a joggal való visszaélés általában a munkáltató oldalán merül fel. A munkáltató fölérendelt helyzetéből eredően ugyanis elsősorban ő rendelkezik olyan széleskörű jogokkal, amelyek felvetik a visszaélés lehetőségét. A rendeltetésszerű joggyakorlás követelménye azonban természetesen a munkavállalóra is vonatkozik. Például, a bírói gyakorlat alapján nem hivatkozhat a munkavállaló a keresőképtelen betegség miatti felmondási védelemre, ha bár az orvos táppénzes állományba vette, ő mégis dolgozik, keresőképtelenségéről a munkáltatót nem tájékoztatja, az orvosi igazolást a munkáltatónak nem adja le. A felmondási védelem - rendeltetéséből eredően - a betegség miatt keresőképtelen, munkája elvégzésére képtelen munkavállaló részére állapít meg védeltséget. Erre értelemszerűen nem hivatkozhat az, aki jóllehet keresőképtelen állományban van, az orvosi véleményt felülbírálván mégis munkát végez.

Sokszor előfordul, hogy a munkaviszonyban egyik vagy másik fél akkor sem tudja elfogadni a másik fél eljárását, ha maga is belátja, hogy a törvény betűje szerint a másiknak van igaza.

A Kúria joggyakorlat elemző csoportja 18 megállapításra jutott a munkajogi tárgyú joggal való visszaélés körében, amelyek lényegét az alábbiakban kivonatolom:

1.) A rendeltetésellenes joggyakorlás és a joggal való visszaélés egymást fedő tényállások. A joggal való visszaélés tilalmához képest a jóhiszemű és tisztességes eljárás követelménye általánosabb. Többlettényállási elemek például: bosszú, ártási szándék, véleménynyilvánítás elfojtása fennállásakor a joggal való visszaélés elvét kell alkalmazni.

2.) Az Ebktv. 8. § t) pontjában megjelölt „egyéb helyzetnek” minősülő tulajdonságok, sajátosságok, élethelyzetek körét szűken kell venni.

3.) Az Ebktv. 8. § j) pontjában védett politikai vagy más vélemény nem egy adott ügyben fennálló

véleményre, hanem egy rendszerszintű, régebb óta fennálló, és általában a tulajdonság lényegiségére felállított tesztnak megfelelő eszmerendszer megnyilvánulására vonatkozik. Egyéb esetekben - így például ha egy konkrét munkahelyi ügy megítélésében merül fel nézetkülönbség a munkáltató és a munkavállaló között - a joggal való visszaélés megállapításának lehet helye az általános bizonyítási teher alkalmazásával.

4.) Általában nem hivatkozhat a felperes joggal való visszaélésre, ha nem a munkáltató döntése, egyoldalú nyilatkozata alapján történik a jogviszony megszüntetés, hanem a munkajogviszony megszűnésének a tényét a munkáltató csak megállapítja. Annak eldöntésénél azonban, hogy a törvényi feltételek valóban fennálltak-e, vizsgálni szükséges a felperes hivatkozásait a joggal való visszaélés körében.

5.) Általában nem tartozik a joggal való visszaélés kérdéskörébe az, hogy a munkáltató másnál, más esetben milyen döntést hozott, milyen intézkedést alkalmazott. Nem zárható ki azonban, hogy a munkavállaló például ártási szándékot, bosszút bizonyítson a munkáltató részéről.

6.) Próbaidő alatti megszüntetésnél is van a munkáltató számára korlát, például a joggal való visszaélés tilalma. Ebben az esetben a joggal való visszaélés vizsgálatához szükséges alanyi jog a próbaidő alatti egyoldalú megszüntetéshez fűződő nyilatkozathoz való jog. A munkavállalóval szemben is lehet joggal való visszaélésre hivatkozni a próbaidő alatti megszüntetésnél.

7.) Megállapodás esetén nem lehet eredményesen hivatkozni a joggal való visszaélés elvére, mert nem létezik egyoldalú szerződéskötési jog. A szerződéshez ugyanis a felek konszenzusa szükséges. Ugyanez irányadó a próbaidő kikötésére, mint a szerződés egyik lehetséges tartalmi elemére.

8.) A második és azt követő határozott időre szóló jogviszonyok létesítésére - vagy a határozott idejű munkaviszony meghosszabbítására - csak munkáltatói jogos érdek fennállása esetén van lehetőség azzal, hogy a megállapodás nem irányulhat a munkavállaló jogos érdekének csorbításába. Az e rendelkezésbe ütköző megállapodás - a tételes jogszabályi rendelkezés folytán - nem a joggal való visszaélés elve alapján, hanem jogszabályba ütközés miatt jogellenes, vagyis semmis.

9.) Bizonyított, lényeges, vétkes és jelentős mértékű kötelezettségszegés megállapítása esetén általában nem állapítható meg a rendeltetésellenes joggyakorlás / joggal való visszaélés.

10.) A munkaviszony megszüntetési intézkedések (például felmondás, felmentés) esetén amennyiben egyébként a fél annak jogszerűségét nem vitatja, csak a rendeltetésellenes joggyakorlásról előadott érvelésével foglalkozhat a bíróság a keresetkez kööttség elve alapján, ebben a körben viszont a bizonyítási kötelezettség rajta van.

11.) Az azonnali hatályú felmondás lényeges kötelezettség vétkes, jelentős mértékű megszegésére alapított esetében joggal való visszaélésre hivatkozáskor általában valójában az együttes feltétel fennállása hiányáról van szó, vagyis azt kell vizsgálni, hogy van-e kötelezettségszegés, illetve az lényeges-e a fél joggal való visszaélésre hivatkozása ellenére.

12.) Ha a munkavállaló a felmondás közlésekor a munkáltatóval nem közölte, hogy felmondási tilalom alatt áll, vizsgálendő, hogy valóban történt-e a részéről rendeltetésellenes joggyakorlás (joggal való visszaélés), vagy ebben az esetben egy másik alapelv jóhiszeműség és tisztesség, illetve együttműködési kötelezettség, ezen belül a tájékoztatási kötelezettség megsértéséről van-e szó.

13.) A határozatokban a kereseti kérelem tartalmának ismertetése során ki kell térni a felhozott indokok megjelölésével arra is, hogy a fél melyik alapelv (jóhiszemű és tisztességes eljárás, együttműködési kötelezettség, joggal való visszaélés, hátrányos megkülönböztetés) megsértését állította, és ugyanez irányadó az ellenkérelemre is. Az ítéletekben ki kell fejteni részletesen az alperes védekezését, tényállításait az abban felhozott jogszabályhely megjelölésével. Hangsúlyozandó, hogy amikor a fél tényállítás helyett az azt bizonyító körülményeket jelöli meg joggal való visszaélésként, nem a keresetben felsorolt munkáltatói magatartások rendeltetésességéről kell állást foglalni (mert azokhoz önálló kereseti kérelem nem fűződik), hanem arról, hogy a keresettel támadott intézkedés a megjelölt magatartások eredményeként, vagy azzal okozati összefüggésben rendeltetésellenesnek minősül-e, vagyis sikerrel bizonyította-e a munkavállaló e körben állítását. A megjelölt magatartásokból következtetés vonható le a munkáltató motívumaira is. Ennek érdekében szükséges annak tisztázása, hogy a fél az általa hivatkozott körülményekkel igazoltan milyen okból állít rendeltetésellenes joggyakorlást / joggal

való visszaélést.

14.) A rendeltetésellenes joggyakorlás / joggal való visszaélés körében a bizonyítás nehézségét az adja, hogy a joggal való visszaélés látszólag a jog adta kereteken belül marad, tehát a joggyakorlás formálisan jogsértést nem valósít meg, nem ütközik tételesen meghatározott tilalomba, viszont a másik fél oldalán hátránnyal jár függetlenül attól, hogy a jogot gyakorló fél tudatában volt-e ennek, vagy ezt nem látta át. A rendeltetésellenes joggyakorlást megvalósító tényállásoknál (lásd jogos érdek csorbítása, érdekérvényesítési lehetőség korlátozása, zaklatás, véleménynyilvánítás elfojtása) a jogsértés nem nyilvánvaló, annak megállapításához a körülmények feltárása, széleskörű bizonyítás szükséges. A bizonyítékokat azonban a rendeltetésellenes joggyakorlásra hivatkozó félnek - a joggyakorlat elemzésben feltártak szerint jellemzően a munkavállalónak - kell rendelkezésre bocsátania.

15.) A kép- és hangfelvételek bizonyítékként történő kezelése során, amennyiben azok elkészítéséhez az azon szereplő nem járult hozzá, az érintett személy a személyiségi jogainak sérelmére nem hivatkozhat sikerrel, ha ezzel hamis tényállítást akarja leplezni, és az igazságot tartalmazó nyilatkozatának a felhasználását kívánja személyiségi jogvédelem tárgyává tenni.

16.) Ha a fél egy másik személy ügyével kapcsolatban, vagy a saját korábbi ügyével összefüggésben állít rendeltetésellenességet, joggal való visszaélést, illetve ha azt az ún. „körülmények összességével” vagy „az események időbeli sorrendjével” indokolja, az ilyen, ún. „kapcsolt ügyekben” a rendeltetésellenességet állító félnek a másik ügyre vonatkozóan is van bizonyítási kötelezettsége. Ez azonban nehezzé teheti a helyzetét, és hosszabb pertartamot eredményezhet, felmerülhet továbbá a személyes adatok kezelésének a problémája. Az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény (Info. tv.) rendelkezéseit kell alkalmazni minden, Magyarország területén folytatott adatkezelésre és adatfeldolgozásra, ha az - többek között - természetes személy adataira vonatkozik (Info.tv. 2. § (1) bekezdés, 3. § 2. pont). Rendeltetésellenes joggyakorlásra hivatkozásnál, amikor a felperes retorziót, bosszút, a véleménynyilvánítása elfojtását állítja, szükséges lehet az e körben általa hivatkozott iratok (feljelentések, bejelentések, peres eljárások, hatósági eljárások iratai) beszerzése. Ha a fél által kezdeményezett eljárásról van szó, indítványára a munkaügyi bíróság megkeresheti az adott szervezet

az eljárás iratanyagának megküldése céljából, és azt okirati bizonyítékként értékelheti - az adatkezelés Info. törvényben foglalt szabályai betartásával. Lehetőség van arra is, hogy a bíróság az iratokban foglalt tényekre vonatkozóan további bizonyítási eljárást folytasson le, és ismételten meghallgasson tanúkat, akik a megelőző eljárásban félként, tanúként részt vettek.

17.) Több jogcímre való hivatkozás alapján történő bizonyítási eljárás során a joggyakorlat elemző csoport szerint nem a keresetlevél sorrendjében előadott jogcím szerint kell a jogellenességi okokat vizsgálni. Előbb a tételes jogszabályba ütközés (valóság, világosság, okszerűség, felmondási tilalom korlát, stb. hiánya), majd - diszkriminációra való hivatkozáskor - az előbbieket alaptalansága esetén az Ebktv. szerinti bizonyítás lefolytatását követően, az emiatti megalapozatlanság megállapítása után van lehetőség az alapelvek - a rendeltetésellenes joggyakorlás/ joggal való visszaélés, együttműködési kötelezettség, jóhiszemű és tisztességes eljárás követelménye - megsértésének vizsgálatára. Ezt nemcsak pergazdaságossági szempontok, hanem a célszerűség is indokolja, hiszen a tételes jogszabályba ütközés megállapíthatósága esetén szükségtelen a diszkrimináció (kivéve, ha a munkavállaló ezen okból kéri a visszahelyezését) és a rendeltetésellenes joggyakorlás körében a terjedelmes bizonyítás lefolytatása, míg a diszkrimináció vizsgálatának azért kell a rendeltetésellenes joggyakorlását megelőznie, mert a két megállapítás kizárja egymást. Hátrányos megkülönböztetés megállapítása esetén a joggyakorlás nem lehet rendeltetésellenes, mivel az előbbi formálisan sem jogszerű.

18.) A különböző jogállási törvényeknek a jogviszony jogellenes megszüntetéséhez fűződő jogkövetkezményeiről szóló szabályozásából levonható az a következtetés, hogy a gazdasági szféra munkavállalói és a közalkalmazottak esetében indokolatlan, miszerint a joggal való visszaélés követelményének megsértésével közölt jogviszony megszüntetési nyilatkozat jogkövetkezményként az eredeti munkakörbe történő visszahelyezés nem kérhető.”³⁹

Ahogy fentebb is említettem, álláspontom szerint a joggal való visszaélés ha nem is célzatos, szándékos, de legalábbis rosszhiszemű magatartást feltételez. A magyar jogtudomány mai álláspontja és a Kúria fent összefoglalt véleménye szerint azonban nem előfeltétel még a rosszhiszemű magatartás sem, így tehát - az Mt. hatályos szövegében amúgy már meg sem jelenő -

---

³⁹ A joggal való visszaélés tilalmának ítélkezési gyakorlata összefoglaló jelentés (A Kúria joggyakorlat-elemző csoportjának jelentése) alapján

rendeltetésszerű joggyakorlás követelményét teljes terjedelemben a joggal való visszaélés pozitív tükrékként kell kezelni. Én ezt az álláspontot - alapvető véleményeltérésem fenntartásával - elfogadom, nem kívánom a továbbiakban cáfolni.

A joggal való visszaélés - csakúgy, mint a legtöbb alapelv - önmagában szinte sohasem jelenik meg a keresetek jogalapjaként. Az alábbi példa egy olyan eset, amelyben kereseti jogalap volt a joggal való visszaélés.

A BH2016. 93. számú határozat értelmében a szakszervezet tisztségviselője felmondásához szükséges egyetértő nyilatkozat pótlására a bíróság részéről akkor kerülhet sor, ha annak megtagadása nyomós közérdeket, a munkáltató különös méltánylást érdemlő érdekét sérti, feltéve, hogy az érdeksérelem másképpen nem hárítható el. [Az alkalmazott jogszabályok az Mt. 7. § (1)-(2) bek., 273. § (6) bek.].

A megállapított tényállás az alábbi:

H. R. 2000. január 16-tól állt munkaviszonyban a munkáltatónál (felperesnél) kezdetben betanított gumimunkásként, 2012. január 1-jétől oktató munkakörben. 2008-tól kezdődően szakszervezeti feladatokat látott el, szakszervezeti bizottsági titkárként tevékenykedett. 2012. július 9-én kelt okirattal az alperes munkajogi védelemben részesítendő tisztségviselőnek jelölte meg. A szakszervezeti titkári posztjáról 2013. február 1-jétől lemondott, helyette a szakszervezet A. K. munkavállalót választotta meg szakszervezeti titkárnak.

H. R. tagja volt az M. Szakszervezetnek mint a szakszervezeti bizottság tisztségviselője. Tagja volt továbbá az M. Szakszervezet legfelsőbb szerve (alperes) elnökségének is.

2014. április 1-jétől az alperes döntése alapján A. K. helyett teljes munkaidejében mentesül a munkavégzési kötelezettsége alól a szakszervezeti tagok után járó munkaidő-kedvezmény terhére.

A felperes 2014. március 12-én kelt okirattal az alperes hozzájárulását kérte H. R. munkavállaló munkaviszonyának létszámleépítéssel történő felmondásához. Indokként arra hivatkozott, hogy az új felvételre kerülő munkavállalók létszámának csökkenése miatt kevesebb az oktatási feladat, ezért az oktató munkakörben foglalkoztatott két fő helyett egy fő is el tudja azt végezni. A szükséges adminisztráció átszervezéssel, egy fővel is ellátható. H. R. 2014. február 17-től

átirányítással szerelő munkakörben dolgozik, ennek lejártát követő időszaktól azonban elzárkózott a munkaszerződése módosításától, melyben a jelenlegi munkabérét ajánlották fel a részére munkaköre kiegészítése mellett.

Az alperes 2014. március 18-án kelt okirattal a felperest arról tájékoztatta, hogy H. R. munkaviszonyának felmondással történő megszüntetéséhez nem járul hozzá. Indokként előadta, hogy a munkáltató valós célja H. R. munkavállaló eltávolítása, és ezzel a szakszervezet ellehetetlenítése. Több olyan munkaszerződési megoldással is élhetne a munkáltató, amellyel lehetővé válna H. R. továbbfoglalkoztatása, erre irányuló szándéka azonban a felperesnek nincs. A hivatkozott indokok nem valósak, és sértik az egyenlő bánásmódot.

A felperes keresetében az alperes Mt. 273. § (6) bekezdése szerinti egyetértő nyilatkozata pótlását kérte a bíróságtól az Mt. 7. § (1) és (2) bekezdése alapján H. R. munkavállaló munkaviszonyának munkáltatói felmondással történő megszüntetéséhez. A felperes keresetében előadta, hogy az alperes a munkaidő-kedvezményre vonatkozó döntés jogával visszaélt, a hozzájárulás megtagadásának kizárólagos oka H. R. oktató munkakörben történő fenntartása.

Az Mt. 7. § (1) és (2) bekezdése alkalmazásakor az eljáró bíróságok eltérő döntést hoztak: az elsőfokú munkaügyi bíróság megállapította alperes joggal való visszaélését és pótolta a szakszervezet egyetértő nyilatkozatát, míg másodfokon a törvényszék az erre irányuló keresetet elutasította.

A Kúria szerint a másodfokú döntés a helyes.

A munkaidő-kedvezményben részesített szakszervezeti tisztségviselő személyének megváltoztatásáról hozott alperesi intézkedés nem volt rendeltetésellenes. A. K. és a felperes között távolléti díjjal kapcsolatban folyamatban volt perben ugyanis A. K. 2014. március 10-én a keresetétől elállt, és 2014. március 17-i keltezéssel bejelentette a munkáltatói jogkört gyakorló igazgatónak, hogy visszamegy a termelésbe, az eredeti munkakörébe, az érdekvédelmi munkát H. R. látja el a munkaidő-kedvezmény terhére teljes munkaidejében. Ezt követően, a 2014. március 18-i keltezéssel írt levélben tagadta meg az alperes H. R. munkaviszonyának felmondással történő megszüntetéséhez a hozzájárulását. Az események időrendiségére tekintettel tehát nem állapítható

meg, hogy a munkaidő-kedvezményre vonatkozó döntés jogával az alperes visszaélt, és annak kizárólagos oka H. R.-nek az oktató munkakörben történő munkaviszony fenntartása lenne.

2. Egyenlő elbánás követelménye

Az egyenlő bánásmód követelményének szabályozása Magyarországon három szintű. Az Alaptörvény⁴⁰ általános jelleggel mondja ki a hátrányos megkülönböztetés tilalmát; az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló törvény⁴¹ a jogrendszer egésze számára ad részletesebb útmutatást a követelmény értelmezéséhez; végül számos ágazati jogszabály (az Mt., a nemzeti köznevelésről, illetve felsőoktatásról szóló törvények, az egészségügyi törvény stb.) utal az esélyegyenlőségi törvényre, és állapít meg további, csak az adott területen érvényes szabályokat.

2.1. Polgári anyagi jog

Az anyajog sok leágazást hozott már. A polgári jog igen differenciált, legszélesebb értelemben a büntetőjogon kívül valamennyi jogágot felöleli. Egyes kinövésük már jelentősebb, mások kevésbé jelentős önállóságra tettek szert az évek során. A közigazgatási jog és talán a munkajog - minden bizonnyal a bírósági szervezeti elkülönültség miatt is - mondhatóak a legönállóbbnak, de a változó idők elhozhatják egyes gazdasági, pénzügyi vagy egyéb jogterületek komolyabb leválását is.

A Ptk. a személyiségi jogok általános védelme körében kimondja, mindenkinek joga van ahhoz, hogy törvény és mások jogainak korlátai között személyiségét, így különösen a magán- és családi életet, az otthon, a másokkal való - bármilyen módon, illetve eszközzel történő - kapcsolattartás és a jó hírnév tiszteletben tartásához való jogát szabadon érvényesíthesse, és hogy abban őt senki ne gátolja [Ptk. 2:42. § (1) bekezdés]. Kiemeli a törvény, hogy az emberi méltóságot és az abból fakadó személyiségi jogokat mindenki köteles tiszteletben tartani, azok a törvény védelme alatt állnak. A Ptk. felsorolja a nevesített személyiségi jogokat, s ennek körében rögzíti, hogy a személyiségi jogok megsértését jelenti a személy hátrányos megkülönböztetése [Ptk. 2:43. § c) pont]. Megállapítja, hogy akit személyiségi jogában megsértettek, többek között sérelemdíjat követelhet az őt ért nem

---

⁴⁰ Magyarország Alaptörvénye XV. cikk

⁴¹ Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény

vagyoni sérelemért [Ptk. 2:51-52. §].

Magyarországon az Európai Unióhoz való csatlakozáshoz kapcsolódó jogharmonizáció eredményeként került megalkotásra a diszkrimináció tilalmáról rendelkező - korábban már hivatkozott - Ebktv. Az Ebktv. 2. §-a biztosítja az antidiszkriminációs joganyag koherenciáját. Kimondja, hogy az egyenlő bánásmód követelményére vonatkozó, külön jogszabályokban meghatározott rendelkezéseket az Ebktv. rendelkezéseivel összhangban kell alkalmazni.

2.2. Polgári eljárásjog

Ahogy említettem, az egyenlő bánásmód követelménye eljárásjogilag jobban megfogható, mint az anyagi jogi jogszabályokban.

A polgári eljárás alapját a polgári perrendtartásról szóló törvény jelenti, de polgári jog alatt átfogó értelemben a teljes magánjogi jogágot kell érteni, így az egyes - perjogtól különböző - magánjogi jogág hatósági eljárásai is ide sorolhatók, s mindezen eljárások szabályozásánál megtaláljuk az egyenlő bánásmód követelményére, illetve a hátrányos megkülönböztetés tilalmára vonatkozó eljárásjogi rendelkezéseket.

A közbeszerzésekről szóló 2015. évi CXLI. törvény 2. § (2) bekezdése szerint az ajánlatkérőnek esélyegyenlőséget és egyenlő bánásmódot kell biztosítani a gazdasági szereplők számára.

A közigazgatási jog területén az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény (2) bekezdés b) pontja rendelkezik úgy, hogy a hatóság a hatásköre gyakorlása során a törvény előtti egyenlőség és az egyenlő bánásmód követelményét megtartva, indokolatlan megkülönböztetés és részrehajlás nélkül jár el.

Az adójog területén az adóigazgatási rendtartásról szóló 2017. évi CLI. törvény a megkülönböztetés és „részrehajlás” tilalmát a 3. §-ban a következők szerint tartalmazza: az adóhatóság minden ügyben jóhiszeműen, megkülönböztetés nélkül, a jogszabályoknak megfelelően köteles eljárni és intézkedni.

A vámjog területén az uniós vámjog végrehajtásáról szóló 2017. évi CLII. törvény 4. § (2) bekezdés b) pontja szerint a vámhatóság a hatásköre gyakorlása során a törvény előtti egyenlőség és az egyenlő bánásmód követelményét megtartva, indokolatlan megkülönböztetés és részrehajlás nélkül jár el.

Még a *jogalkotás* során is megvalósulhat az egyenlő bánásmód követelményének, illetve másik oldalról a hátrányos megkülönböztetésnek a tilalma. Erre példa az alábbi.

Az Alkotmánybíróság egyik döntésében⁴² megsemmisítette a közfoglalkoztatásról és a közfoglalkoztatáshoz kapcsolódó, valamint egyéb törvények módosításáról szóló 2011. évi CVI. törvény (Közfog.tv.) 1. § (4a) bekezdésének b) pontja, valamint 1. § (4b), (4f) és (4g) bekezdését.

A Közfog.tv. inkriminált 1. § (4a) bekezdésének b) pontja szerint az álláskeresőt három hónap időtartamra ki kell zárni a közfoglalkoztatásból, ha

b) önkormányzati rendeletben előírt, a lakókörnyezet (kert, udvar, jogszabályban meghatározott, az ingatlanhoz kapcsolódó közterület) rendezettségének biztosítására vonatkozó kötelezettségét nem teljesíti. A másik két megsemmisített törvényhely az idézett szabályhoz kapcsolódott, a megsemmisítés folytán kiüresedett rendelkezéseket tartalmaztak.

A döntés indokolása szerint a hivatkozott jogszabályi rendelkezés diszkriminatív rendelkezés. Az álláskeresők homogén csoportján belüli diszkrimináció az AB szerint akkor állapítható meg, ha a jogalkotó egy jól körülhatárolható társadalmi csoportot kedvezőtlen helyzetbe hoz. Az Alkotmánybíróság emlékeztetett e határozatában arra, hogy rejtett diszkriminációt állapított meg már a guberálással kapcsolatos 176/2011. (XII. 29.) AB határozatban, amely a hajléktalanokkal szemben ítélt közvetett módon diszkriminatívnak a szabályozást (szabálysértést követett el, aki közterületre kitett gyűjtődényből guberált), mivel az egyértelműen egy bizonyos élethelyzetben lévő társadalmi csoport ellen irányult. A határozat indokolása szerint „[a]z Alkotmány 70/A. § (1) bekezdését sértő közvetett hátrányos megkülönböztetésnek minősül, ha látszólag semleges

---

⁴² A közfoglalkoztatásról és a közfoglalkoztatáshoz kapcsolódó, valamint egyéb törvények módosításáról szóló 2011. évi CVI. törvény 1. § (4a) bekezdésének b) pontja, illetve az 1. § (4b), (4f) és (4g) bekezdése alaptörvény-ellenességének megállapításáról és megsemmisítéséről szóló 30/2017. (XI. 14.) AB határozat

rendelkezések sora vezet a jog és a társadalmi szokás által gyakorta hátrányos megkülönböztetéssel sújtott, az Alkotmány 70/A. § (1) bekezdésében tételesen felsorolt, illetve az azzal döntő hasonlóságot mutató »egyéb helyzetben« lévő személyek kizárásához vagy valamely lehetőségtől való megfosztásához. A 63/2008. (IV. 30.) AB határozat ehhez hasonlóan fogalmazza meg, hogy »[a]z elfogadott jogszabálynak nemcsak látszólag kell semleges előírásokat tartalmaznia. Azt is biztosítani kell, hogy a minden[kire] egyformán érvényes jogi norma végül a [személyek] egy jól körülhatárolható csoportja esetében de facto ne eredményezzen alkotmányos indok nélküli hátrányos megkülönböztetést.« (ABH 2008, 559, 570-571.) Ezt az elvet juttatja kifejezésre az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény 9. §-a, amely alapján közvetett hátrányos megkülönböztetésnek minősül az a közvetlen hátrányos megkülönböztetésnek nem minősülő, látszólag az egyenlő bánásmód követelményének megfelelő rendelkezés, amely a 8. §-ban meghatározott tulajdonságokkal rendelkező egyes személyeket vagy csoportokat lényegesen nagyobb arányban hátrányosabb helyzetbe hoz, mint amelyben más, összehasonlítható helyzetben lévő személy vagy csoport volt, van vagy lenne» (ABH 2011, 622, 632.).

Kétségtelen, hogy minden eljárásjogi jogsértés az egyik oldal sérelmére, egyben a másik oldal javára történhet csak. Következésképpen ha az eljárási hibák az eljárás folyamán teljesen vagy nagyon nagy arányban az egyik oldal számára terhesen és ezáltal természetesen a másik javára jelentkeznek, az egyenlő bánásmód követelménye sérül és súlyosabb sérelmek esetén fegyelmi, különösen súlyos esetekben büntetőjogi felelősségre vonásra is sor kerülhet.

Az eljárás során számos ponton jelentkezhet lényeges eljárási hiba, amely a fentiek szerinti egyenlőtleniséget okozhatja. Ezek közül az alábbiakban kiemelem az alkalmazandó jog és a tényállás megállapítása eljárási cselekményeket, mint az eljárás olyan sarokköveit, amelyeknél a felek eljárási észrevételezési joga igen szűk, ezért az eljárás folyamatában nem nagyon korrigálthatnak, a reparáció eszközei szinte kizárólag a fellebbviteli bírósághoz címzett jogorvoslati eljárások lehetnek. E kettő eljárási cselekményen túl kitérek az adatkezelésre, mint az eljárások egyenlő bánásmód követelményével kapcsolatos egy igen kényes területére.

Az eljárások alapja a megfelelő vagy nem megfelelő jogszabály alkalmazása. Ennek kapcsán már

felmerülhet joggal való visszaélés a fenti relációban természetesen mindig az egyik peres oldal előnyben részesítésével a másik oldal hátrányára.

Nagy kérdés - és sokszor az eljáró hatóságok ügyintézői, illetve az eljáró bíró számára is nehéz alapkérdés -, hogy új vagy módosult jogszabályt a folyamatban lévő vagy az új jogszabály hatálybalépését követően indult ügyekben kell alkalmazni.

Rövid kutatást végeztem e körben az alábbi eredménnyel.

Az anyagi jogi jogszabályt - eltérő alkalmazási előírás hiányában - az alkalmazására okot adó jogi tény bekövetkezésének napján hatályos szabályok szerint kell alkalmazni. Anyagi jogi szabály hatályon kívül helyezése ezért fő szabály szerint csak azt zárja ki, hogy az újonnan keletkező jogviszonyokra jogi hatást váltson ki, a korábban létrejött jogi tények körében azonban tovább alkalmazandó addig, amíg azok ki nem futnak alóla, ténylegesen meg nem szűnnek.

Eljárásjogi jogszabály ezzel szemben - szintén abban az esetben, ha nincs eltérő külön alkalmazási szabály - a folyamatban lévő eljárásokra a még el nem végzett eljárási cselekményekre alkalmazandó.

A tárgykör egy részére irányadó bírói gyakorlat⁴³ a következő példával szemléltethető.

A felperes felemelte a keresetét 2012. november 7. napján érkezett nyilatkozatával 10 millió forint alatti összegről 10 millió forint feletti összegre.

A 2012. augusztus 1. napján hatályba lépő 2012. évi CXVII. törvény 16. § a) pontja alapján módosult az 1952-es Pp. 23. § (1) bekezdés a) pontja úgy, hogy a „tízmillió” szövegrész helyébe a „harmincmillió” szövegrész lépett hatályba. A módosult rendelkezés alkalmazásával kapcsolatban jogszabály kifejezetten nem rendelkezett.

---

⁴³ Az EBD2014. P.7. (Fővárosi Ítélettábla 3. Pkk. 25.222/2013.), amelyhez hasonló az EBH2016. K.6. (Kúria Köf. I. 5.013/2015.)

A Fővárosi Ítéltábla ebből következően megállapította, hogy az ügyben az eljárási alkalmazás vonatkozásában a jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. tv. (Jat.) 15. §-a az irányadó, amelynek (1) bekezdés a)-b) pontja szerint a jogszabályi rendelkezést a hatálybalépését követően keletkezett tényekre és jogviszonyokra, valamint megkezdett eljárási cselekményekre kell alkalmazni, (2) bekezdésének a)-b) pontja értelmében a jogszabályi rendelkezést a hatálya alatt keletkezett tényekre és jogviszonyokra, valamint megkezdett eljárási cselekményekre a jogszabályi rendelkezés hatályvesztését követően is alkalmazni kell.

A hatáskör megállapításánál a fentiek alapján annak talált az ítéltábla jelentőséget, hogy a kereset felemelése, vagyis a keresetváltogatás nem egy megkezdett eljárási cselekmény folytatásának, hanem a már folyamatban lévő eljárásban megtett önálló eljárási cselekménynek minősül.

Mindezek alapján megállapította az ítéltábla az eseti elvi tartalmú határozatában, hogy a Jat. 15. § (2) bekezdésének b) pontja az ügyben nem alkalmazható, hanem az (1) bekezdés b) pontjában foglaltak szerint a cselekmény időpontjában hatályos 1952-es Pp. 23. § (1) bekezdés a) pontja szerint kell eljárni. Ennek értelmében - mivel törvényszéki hatáskörbe az alkalmazandó eljárásjogi jogszabály szerint a 30 millió forintot meghaladó vagyoni jogi perek tartoztak -, az adott perre a 12 754 971 forintos pertárgyérték alapján a járásbírósnak lett hatásköre.

A bírónak az egyik legfontosabb feladata a perben a tényállás megállapítása. Erre alapozva hozhatja csak meg az ítéletet. Polgári perben a bíróság a tényállást a felek egyező tényállítása (ide értve a másik fél által nem vitatott tényállítást is) vagy hivatalból szerzett tudomása, avagy köztudomású tények alapján állapítja meg.

„Köztudomásúnak tekintjük az emberek meghatározott csoportjai által ismert és valóban elfogadott tényeket. A köztudomású tényeket a magyar jogirodalom hagyományosan két csoportba sorolja:

A szorosabb értelemben vett köztudomású tények közé tartoznak a történeti események (például mikor volt a második világháború) és az olyan általános ismeretek, mint például a mértékrendszer

elemei.

A köztapasztalati tényeken inkább olyan tapasztalati tételeket kell érteni, amelyek általánosan ismert összefüggéseken vagy megfigyeléseken alapulnak. (Így például az üveg törékeny, a homok szemcsés, a benzin robbanásveszélyes.)

A köztudomásnak nem feltétele az, hogy a kérdéses tény széles körben legyen ismert. Elég az, ha egy meghatározott csoport tagjai, például egy városrész lakói vagy az azonos foglalkozásúak (például a gyógyszerészek) ismerik. A köztudomású tények elterjedésének a módja általában közömbös, a lényeg az, hogy az emberek bizonyos köre előtt ténylegesen ismert legyen. A köztudomású tények közvetítésében kétségtelenül mind nagyobb szerepet tölt be a sajtó, ám a tömegtájékoztatási eszközökre való hivatkozást („olvastam az újságban”, „hallottam a rádióban”, fent van az interneten stb.) nem tekinthetjük minden esetben a köztudomású tények autentikus forrásának.

Ahhoz, hogy a bíróság az általa köztudomásúnak ismert tényeket - a 163. § (3) bekezdése alapján - valóban fogadhasssa el, kétféle tudomással kell rendelkeznie: az egyesbírónak vagy az eljáró tanács tagjainak ismerniük kell a kérdéses tényt, még hozzá magántudomás formájában, valamint tudomással kell lenniük arról, hogy a tény köztudomású. A bíróságnak a köztudomású tényeket hivatalból kell figyelembe vennie. Ezekre a tényekre azonban köteles a feleket figyelmeztetni, mert a köztudomású tényekkel szemben is helye van ellenbizonyításnak.”⁴⁴

A köztudomású tények tehát külön bizonyítást nem igényelnek és még az sem szükséges, hogy a fél a köztudomású tényt állítsa.

Véleményem egyezik több kúriai bíró (dr. Parlagi Mátyás, dr. Döme Attila) előadásokban és publikációkban kinyilvánított véleményével: ha a személyiségi jog megsértése szankciójának

---

⁴⁴ Magyar polgári eljárásjog; Kengyel Miklós (2013); Osiris Kiadó

alkalmazása iránti perben a bíróság köztudomásúnak tekintett tényt kíván figyelembe venni, úgy erről a feleket tájékoztatnia kell, és az ilyen tényekkel szemben a felek ellenbizonyítással élhetnek. Ennek hiányában a bíróság ítéletében nem vehet figyelembe köztudomásúnak tekintett tényt. A köztudomású ténytől meg kell különböztetni a tényekből levont jogi következtetést, amely a bíróság mérlegelési tevékenységének része. Ellenkező esetben a felperes (beteg) javára és az alperes (kórház) hátrányára megvalósul az egyenlő bánásmód eljárásjogi követelményének megsértése.

Az egyenlő bánásmód követelményének sérülésére számos közvetett jegyből következtetni lehet: a diszkriminációval érintett neve, anyja neve, lakcíme, cigány nemzetiségi oktatásban való korábbi részvétele, a cigány közéletben való részvétele, aktivitása, stb. Megállapítható, hogy míg a bizonyítás esetén a bíróság meggyőzésének a bizonyosság fokát kell elérnie, a valószínűsítés esetén az állított védett tulajdonság fennálltát csupán hihetővé kell tennie a sérelmet szenvedett félnek. Annak megítélésénél, hogy ennek eleget tett-e az adott esetben a felperes, a felmerült adatokat a bíróságnak eljárási szabályai alapján kell vizsgálnia, a maguk összességében kell értékelnie és meggyőződése szerint kell elbírálnia.⁴⁵

2.3. Munkajog

Az Mt. 12. §-a rendelkezik az egyenlő bánásmód követelményéről. Az (1) bekezdés szerint a munkaviszonnyal, így különösen a munka díjazásával kapcsolatban az egyenlő bánásmód követelményét meg kell tartani. E követelmény megsértésének orvoslása nem járhat más munkavállaló jogának megsértésével vagy csorbításával.

A 12. § további két bekezdése bár nem mondja ki kifejezetten az egyenlő értékű munkáért egyenlő bér elvét, kimondatlanul is erről szólnak e rendelkezések.

Az Mt. 83. § (1) bekezdés a) pontja szerint a munkaviszony megszüntetése az egyenlő bánásmód követelményébe.

Az Mt. munkaerő-kölcsönzés különös szabályairól szóló XVI. Fejezete kiemeli az egyenlő bánásmód

---

⁴⁵ Dr. Kállai Ernő, a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosa, valamint dr. Jóri András adatvédelmi biztos jelentése az etnikai adatok kezeléséről szóló vizsgálat megállapításairól (Budapest, 2009. november 9.)

követelményét ebben a viszonylatban. A 219. § (1) bekezdése szerint ugyanis a kikölcsönzés tartama alatt a munkavállaló számára biztosítani kell a kölcsönvevővel munkaviszonyban álló munkavállalókra irányadó alapvető munka- és foglalkoztatási feltételeket. A (2) bekezdés d) pontja szerint az alapvető munka- és foglalkoztatási feltételek közé tartoznak különösen az egyenlő bánásmód követelményére vonatkozó rendelkezések.

A Kúria az alábbi 10 pontba foglaltan fejtette ki véleményét és tette meg ajánlásait az egyenlő bánásmód munkajogi gyakorlatának elemzését követően:⁴⁶

1. Az egyenlő bánásmód követelménye a munkajog egyik legfontosabb alapelve. Diszkrimináció nem csak a foglalkoztatási viszonyok területén merülhet fel, annak veszélye azonban a munkaviszonyban - annak sajátos struktúráját figyelembe véve - jelentősen megnő. A magyar jogszabályok megfelelően garantálják az egyenlő bánásmód követelményének érvényesülését, vannak azonban nehezen értelmezhető, egymásnak ellentmondó szabályok (pl. általános és speciális kimentési okok, „egyéb helyzet”) Az alapvető rendelkezéseket az Alaptörvény, a részletes szabályokat az Ebktv., a különös szabályokat pedig az egyes ágazati szabályok - köztük az Mt. 12. §-a - tartalmazza. Az egyenlő bánásmód követelményére vonatkozó, külön jogszabályokban meghatározott rendelkezéseket az Ebktv. rendelkezéseivel összhangban kell alkalmazni

2. Az 1952-es Pp.-nek a keresetlevél kötelező tartalmi elemeire vonatkozó 121. § (1) bekezdése és a felek megegyezésére irányuló kötelező egyeztetésre [355. § (1)] figyelemmel a munkáltató diszkriminatív eljárását panaszoló ügyekben különös gondot kell fordítania bíróságoknak a tárgyalás előkészítésére, s arra, hogy a benyújtott keresetlevél megfeleljen a törvényi kívánalmaknak. A felperesnek az érvényesíteni kívánt jogra vonatkozó minden releváns tényt elő kell adni, s meg kell jelölnie az őt ért jogsértést, a védett tulajdonságát, illetve az ügyek legtöbbszörében az összehasonlítható helyzetben lévő csoportot is. Ennek hiányában a bíróság hiánypótlásra hívja fel a felperest, amennyiben pedig jogi képviselővel jár el, úgy a keresetlevelet idézés kibocsátása nélkül elutasítja.

3. Az egyenlő bánásmód megsértése miatt indított eljárásokban a sérelmet szenvedett fél hátrányos

---

⁴⁶ Idézetek a Kúria joggyakorlat-elemző munkacsoportjának egyenlő bánásmód követelményének megsértésével kapcsolatos munkaügyi bírósági gyakorlatra kialakított összefoglaló véleményéből

helyzetére figyelemmel az Ebktv. az általános Pp. szabályokhoz [164. § (1) bekezdés] képest speciális rendelkezéseket tartalmaz. Ezen ügyekben a jogsérelmet szenvedett félnek valószínűsítene kell, hogy hátrány érte és hogy a jogsértéskor - ténylegesen vagy a jogsértő feltételezése szerint - rendelkezett az Ebktv.-ben meghatározott valamely védett tulajdonsággal. Amennyiben ezen valószínűsítési kötelezettségének eleget tett, úgy a másik félnek kell bizonyítania, hogy a jogsérelmet szenvedett fél által valószínűsített körülmények nem álltak fenn vagy az egyenlő bánásmód követelményét megtartotta, illetve az adott jogviszony tekintetében nem volt köteles megtartani.

4. Nem igényelhető az egyenlő vagy egyenlő értékűnek elismert munkáért egyenlő bér elvének sérelmére hivatkozva illetménykülönbözlet abban az esetben, ha az alkalmazott arra hivatkozik, hogy más, vele hasonló helyzetben lévő alkalmazott számára a munkáltató a jogszabály rendelkezéseit megszegve magasabb illetményt biztosított. A közsféra foglalkoztatási szabályai a besorolás, illetve az illetmény megállapítása vonatkozásában kógens rendelkezéseket tartalmaznak, azoktól eltérni csak abban az esetben lehet, ha a jogszabály azt megengedi. Nem éri jogsérelem azt az alkalmazottat, akinek illetményét a jogszabály rendelkezéseinek megfelelően állapítják meg függetlenül attól, hogy a hasonló helyzetben lévő alkalmazottak számára a munkáltató jogszabályba ütköző módon ettől eltérően állapítja meg illetményét.

5. A 3. pontban kifejtetteknek megfelelően a valószínűsítés során tiszteletben kell tartania a jogaiban sértett személynek azon jogát, amely önazonossága szabad megválasztásához, illetve kinyilvánításához fűződik.

6. Az „egyéb helyzet”, mint védett tulajdonság kereteit fontos minél pontosabban meghatározni, mivel " az Ebktv. 8 §-a a védett tulajdonságok meghatározásakor már érvényesítette az alkotmányos és nemzetközi jogi kiterjesztő jogértelmezést, ezért az egyéb helyzetnek minősülő tulajdonságok, sajátosságok, élethelyzetek körét szűken kell értelmezni. A tág értelmezés a kedvező bizonyítási szabályok hatályának indokolatlan kiterjesztéséhez vezetne, így ellentétes lenne az Ebktv. céljával." (Egyenlő Bánásmód Tanácsadó Testület 288/2/2010. (IV.9.) TT számú állásfoglalása.) Az "egyéb helyzetnek" két fő fogalmi kritériuma állapítható meg: tartozzon az egyén személyisége lényegi vonásához, és az egyént egy sérülékeny társadalmi csoporthoz kapcsolja.

7. Mind a diszkrimináció, mind a joggal való visszaélés esetén a munkáltató a munkavállaló valamely jogos érdekét sérti, és annak nincs a munkaviszony rendeltetésével összefüggő racionális indoka. A különbség abban állapítható meg, hogy a hátrányozás összefüggésben áll-e valamely, az Ebktv.-ben felsorolt védett tulajdonsággal. Amennyiben igen, úgy a bíróságnak a diszkrimináció megtörténtét kell vizsgálnia a felperesre kedvezőbb bizonyítási szabályok mellett. Amennyiben ilyen tulajdonság nem állapítható meg, úgy a joggal való visszaélésként vizsgálandó a jogsértés az általános bizonyítási szabályok alkalmazásával.

8. Az egyenlő munkáért egyenlő bér elvét az egyenlő bánásmód követelményrendszerén belül kell és lehet értelmezni. Az egyes irányelvek csak valamilyen védett tulajdonsághoz kapcsolódóan szólnak az egyenlő munkáért egyenlő bér elvéről, a nemi, faji, etnikai, vallási stb. megkülönböztetés egy lehetséges formájának tartva a munkabérben való megkülönböztetést. Ennek megfelelően védett tulajdonság, illetve hátrány megjelölése, valószínűsítése nélkül az egyenlő munkáért egyenlő bér elvének sérelme nem állapítható meg.

9. A vizsgált ügyek közül sok esetben hivatkoztak a felperesek az anyagi szabályok megsértésén túl az egyenlő bánásmód követelményének megsértésére és a rendeltetésellenes joggyakorlásra (joggal való visszaélésre) is. A joggyakorlat-elemző csoport álláspontja szerint a felmondás jogellenességére alapított munkaügyi perben - a kereseti kérelem keretei között - az egyenlő bánásmód megsértésére alapított igényt megelőzően szükséges az indokolás jogszerűségének (világosság, valóság, okszerűség) vizsgálata. A jogellenesség megállapítása esetén ezt követően az egyenlő bánásmód megsértésére vonatkozó kereset annyiban vizsgálandó, amennyiben ehhez kapcsolódó önálló igényt (a munkaviszony helyreállítása - Mt. 83. §, vagy sérelemdíjat - Mt. 9. §-a alapján alkalmazandó Ptk. 2:52. §) érvényesít a munkavállaló.

10. A Legfelsőbb Bíróság EBH 2010.2272. számon közzétett határozatában nemcsak az Ebktv. 19.§ szerinti hátrány és védett tulajdonság valószínűsítését követelte meg, de megállapította azt is, hogy a perbeli beavatkozóknak (a munkavállalónak) a védett tulajdonság és a hátrány közötti okozati összefüggést bizonyítékokkal - így levéllel, tanúkkal (stb.) - is meg kellett volna erősítenie. E döntéssel ellentétes álláspontot fejtett ki a Kúria EBH 2015.M.24. számon közzétett határozatában.

E döntés szerint a felperesnek csak azt kellett valószínűsítene, hogy hátrány érte, és az Ebktv. 8. §-a szerinti valamely védett tulajdonsággal rendelkezik. A törvény tehát nem hátrította az igényérvényesítőre (munkavállalóra) a hátrány és a védett tulajdonság közötti okozati összefüggés bizonyításának kötelezettségét. Az egyenlő bánásmód megsértése esetén érvényesülő kimentéses bizonyítás alapján a munkáltatónak volt kötelezettsége bizonyítani, hogy hiányzik az okozati összefüggés a hátrány és a védett tulajdonság között, tehát megtartotta az Ebktv. vonatkozó előírásait. Ennek megfelelően indokoltnak mutatkozik a Kúria Közigazgatási és Munkaügyi Kollégiumának két szakága közötti egyeztetés.”⁴⁷

Egyértelmű össztársadalmi cél, hogy a munkáltatók mindig betartsák az egyenlő bánásmód követelményét, ne éljenek vissza jogukkal, ne uralkodjon el a mindent megmérgező korrupció. Ezt a célt azonban igen nehéz és küzdelmes úton lehet csak elérni.

A jogalkotó a közérdekű bejelentők védelmének megerősítése és a korrupció visszaszorításának érdekében 2014. január 1. napjától újabb igényérvényesítési fórumot teremtett a panaszokról és a közérdekű bejelentésekről szóló 2013. évi CLXV. törvény megalkotásával. Ez a törvény részletesen szabályozza a magánszférában működő visszaélés-bejelentési rendszereket. A hivatkozott jogszabály többek között egy új jogintézményt is törvényi szintre emelt, ez pedig a munkáltatói visszaélés-bejelentési rendszer, valamint meghatározza e jogintézmény működésének garanciális szabályait.⁴⁸

Remélhetőleg széles körben elterjed a foglalkoztatók körében a jogszabályi keretek és feltételek közötti ellenőrző-bejelentő rendszer létrehozása és működtetése, amely nélkül a teljes rendszer nem lehet hatékony.

A munkaügyi perek döntő többsége a munkaviszony jogellenes megszüntetése miatt indul. A keresetek döntő többségét munkavállaló indítja, és a keresetben igen sokszor felhívott alapelvi sérelem az egyenlő bánásmód követelményének munkáltató általi megsértése.

A foglalkoztatás területén felmerülő diszkriminációt tekintve az esetek jelentős része - az Egyenlő

---

⁴⁷ Idézetek a Kúria joggyakorlat-elemző munkacsoportjának egyenlő bánásmód követelményének megsértésével kapcsolatos munkaügyi bírósági gyakorlatra kialakított összefoglaló véleményéből

⁴⁸ dr. Ember Alex: A munkáltatói visszaélés-bejelentési rendszer (<http://ado.hu/szaklap/hr-munkajog>; 2014.03.03)

Bánásmód Hatóság és a bíróságok előtt egyaránt - a bérezés területén realizálódik.⁴⁹

A 2018. január 1-jén hatályba lépett új perrendtartási kódex, a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. tv. (Pp.) szerint is speciális helyzetben vannak a munkaügyi perek. Nemcsak azért, mert a - korábbi nevét megtartó ám szerkezetében nagyot változott - közigazgatási és munkaügyi bíróságok hatáskörébe tartoznak, hanem azért is, mert az eljárási szabályozásuk igen különleges a több szint (a professzionális pervitel, azaz a fő szabályok, a járásbíróági perek speciális szabályai /XV. Fejezet/ és a munkaügyi perek speciális szabályai /XL. fejezet/) egyidejű figyelembevételé miatt.

A pertársaság kapcsán például már a Pp. hatályba lépésének kezdetén tisztázni kellett a hatáskört. A Civilisztikai Kollégiumvezetők Országos Tanácsa szerint ha a pertársaság vagy a keresethalmazat törvény által megengedett, a Pp. 20. § (4) bekezdés szerinti, a törvényszék hatáskörét kijelölő szabályhoz képest a Pp. 513. § (1) bekezdése a speciális szabály, amely ezeket a pereket a munkaügyi perben eljáró bíróság hatáskörébe utalja. (CKOT 2017. 11. 20-21. - 3. sz. állásfoglalás) Hasonlóan foglalt állást a Kúria A Pp. 513. § (1) bekezdése a 20. § (4) bekezdéséhez képest speciális szabály, ezért ha valamelyik pertársra, illetve kereseti kérelem elbírálására a munkaügyi perben eljáró bíróságnak, míg a többi pertársra, illetve kereseti kérelemre a járásbíróáságnak vagy a törvényszéknek van hatásköre, a per a munkaügyi bíróság hatáskörébe tartozik. (2018. 02. 16-i ülés - 32. sz. állásfoglalás)

Az egyik felülvizsgált ügyben az osztályvezetőként dolgozó felperes munkaviszonyát az alperes rendes felmondással szüntette meg átszervezésre hivatkozva. A felperes a jogviszony jogellenes megszüntetését sérelmező keresetében arra hivatkozott, hogy a felmondás indoka nem volt valós, és annak oka az életkora és a munkaviszonya hossza miatti hátrányos megkülönböztetés volt. Az elsőfokú bíróság elutasította a keresetét, a másodfokú bíróság azonban az egyenlő bánásmód követelményének megsértésére tekintettel megállapította a felmondás jogellenességét. Az alperes felülvizsgálati kérelmében arra hivatkozott, hogy az Ebktv. 8. §-a az életkort azért tekinti védelemre okot adó tulajdonságnak, mert a különböző korosztályokba tartozó személyek objektív szempontból eltérő esélyekkel rendelkeznek a társadalmi élet különböző területein, például a foglalkoztatás terén. E rendelkezés azonban nem jelenti azt, hogy bármely esetben bármely életkor

---

⁴⁹ MUSA Imre: Az egyenlő bánásmód követelménye a foglalkoztatásban [Humánpolitikai Szemle, 2012/6, 47-50.]

elérése objektív módon automatikusan más-más esélyt hordoz magában a társadalmi élet minden területén. Ezen túl a felperes arra is hivatkozott, hogy hosszabb ideje, 17 éve állt az alperesnél munkaviszonyban, ezért érte diszkrimináció. E körben a felülvizsgálati kérelem azzal érvelt, hogy csak olyan tulajdonság minősülhet védett tulajdonságnak, amely a személyiség lényegi vonásához tartozik, e körülmény pedig nem minősült annak. A Kúria alaposnak találta az alperes felülvizsgálati kérelmét. Megállapította, hogy a felperes eleget tett az Ebktv. 19. § (1) bekezdésében rögzített valószínűsítési kötelezettségének, így a felperes által előadottakkal szemben az alperesnek kellett kimentenie magát. Nem tartotta megalapozottnak az alperes azon érvelését, hogy csupán a fiatal pályakezdő és az 50 év feletti munkavállalók csoportja szorul életkora miatt törvényi védelemre, a 30-as, illetve 40-es éveikben járó munkavállalók azonban nem. Az egyenlő bánásmód követelményének megsértésére sor kerülhet abban az esetben is, ha el lehet határolni két egymástól eltérő életkorban lévő csoportot, és az egyik csoport védelemre szorul az összehasonlítható helyzetben, de eltérő életkorban lévő másik csoporthoz képest.⁵⁰

Egy másik ügyben megállapítottak szerint az adott munkavállalók azonos vagy másik társaságnál esetleg megszerzett gyakorlata elválaszthatatlanul közvetetten sem kötődött a munkavállalók életkorához, így az adott ügyben a bíróság a különböző mértékű szolgálati időt nem találta olyan körülménynek, amely megvalósítaná az életkoron alapuló eltérő bánásmódot. A perben az alperes bizonyította, hogy a felperes munkaviszonyának megszüntetésére azért került sor, mert átszervezés következtében megszűnt a felperes által vezetett osztály és az általa ellátott osztályvezetői munkakör is. A felperes védett tulajdonsága (10 évvel idősebb életkora a vezetői beosztásokra kiválasztott fiatalabb munkavállalókkal szemben) és az általa elszenvedett hátrány (munkaviszonya megszüntetése) között nem állt fenn okozati kapcsolat. (EBH 2016.M.16.).

Az EBH2015. P.7. számú döntés szerint a nemi alapon való hátrányos megkülönböztetés tilalma a tagállami jog szerinti munkaviszonyban és megbízási jogviszonyban egyaránt irányadó.

A megállapított tényállás:

A peres felek között létrejött szerződéssel az alperesi külföldi székhelyű ügyvédi iroda megbízta a

---

⁵⁰ A Kúria joggyakorlat-elemző csoportjának jelentése alapján

felperest mint ügyvédet, hogy tanácsadási tevékenységét vele együttműködésben végezze díjazás ellenében. 2003. december 29. napján a felek az együttműködési megállapodást módosították és kiegészítették azzal, hogy a felperes 2004. január 1. napjától társult partner, aminek eredményeként az alperes a havi díjazáson felül nyereségrészesedésre is jogosult. A nyereségrészesedés az alperes szabályzata szerint pontértékek alapján került megállapításra. A felperes nyereségpontjainak száma 2006. évben 5,5 volt. A szerződésmódosítás rendelkezett arról is, hogy a szerződés féléves felmondási idővel a naptári félév végére mondható fel.

A felperes ügyvédi tevékenységét különböző ügyvédi irodák tagjaként végezte. 2000. február 1. napjától kezdődően a megbízási díjairól és nyereségrészesedéséről az az ügyvédi iroda állított ki számlát a felperes nevének feltüntetésével az alperes részére, aminek aktuálisan a felperes tagja volt.

A felperes 2006-ban bejelentette, hogy gyermeket vár, erre tekintettel 2006 II. negyedétől az alperes részére nem végzett ügyvédi tevékenységet. A felek között azonban nem szakadt meg a kapcsolat, 2008-ban az alperes irodavezetői feladatok ellátásával szeretne volna a felperest megbízni, azonban ezt a felperes második gyermekének születése miatt nem tudta elvállalni.

2009-ben a felperes bejelentette az alperesnek, hogy a gyermekei születése miatti távolmaradását követően újra kész a partneri jogviszonyban a megbízását teljesíteni. Az alperes képviselője 2009. december 2-án szóban arról tájékoztatta a felperest, hogy az együttműködést nem kívánja folytatni és a felperes munkavégzésére nem tart igényt. Ezt követően a felek között több levélváltás, egyeztetés volt, amelynek a keretében az alperes 30 000 eurót felajánlott a felperesnek, megegyezés azonban nem jött létre.

A felperes a felmondási időre járó megbízási díja és nyereségrészesedése megfizetésére szólította fel az alperest, amelynek az alperes nem tett eleget.

2010. június 29. napján a felperes megszűnő ügyvédi irodája engedményezési szerződést kötött a felperessel, amelyben az ügyvédi iroda a felperesre engedményezte az alperessel szemben fennálló követelését.

A felperes keresetét - többek között - a munkáltató hátrányos megkülönböztetés tilalmába ütköző magatartására is alapította.

A Kúria szerint miután a felek közötti jogviszony 2006-ban nem szűnt meg, a 2009-ben közölt alperesi felmondás tekintetében jelentősége van az alperesnek a várandós, illetve gyermekvállalás miatt távol maradó női partnerekkel kapcsolatos gyakorlatának.

Ahogy arra az Európai Bíróság is rámutatott, a hátrányos megkülönböztetés tilalma, és különösen a nők elbocsátás elleni védelme, a szülési szabadság, a terhesség teljes időtartama alatt fennáll. A terhesség okán vagy olyan okból történő elbocsátás esetén, amely alapvetően a várandós állapoton alapul, csak nőket érinthet, tehát közvetlen nem alapuló hátrányos megkülönböztetésnek minősül.⁵¹

A gyermekszületéssel összefüggő elbocsátás attól függetlenül ellentétes az uniós normákkal, hogy mikor történt az elbocsátásról szóló döntés közzlése, még akkor is, ha a döntést a szüléssel kapcsolatos védelmi időszakot követően közzlétek.⁵²

A perbeli jogvitában a 2004. május 1. napját követő időszakra már érvényesülő uniós normák folytán a jogviszony megszűnése tekintetében irányadóak az uniós jog autonóm fogalmai is. A munkavállaló és munkaviszony uniós jogi fogalma eltér a tagállami munkajogi fogalomtól. Munkavállalónak kell tekinteni minden személyt, aki valós és tényleges munkát végez, kizárva az olyan egyszerűbb tevékenységeket, amelyek jelentősége kifejezetten csekély, és kiegészítő jellegűek. A munkaviszonynak jellemzője az a körülmény, hogy valamely személy meghatározott ideig, más javára és más irányítása alatt, díjazás ellenében szolgáltatást nyújt.⁵³ E fogalomnak a felperes által végzett személyhez kötött tevékenység megfelel.

Az Európai Bíróság kifejezetten alkalmazhatónak ítélte az egyenlő bánásmód alkalmazását a perbelihez hasonló jogviszonyban, amikor rámutatott arra, hogy nemi alapon semmiféle hátrányos

---

⁵¹ C-460/06. sz. Nadine Paquay kontra Société d'architectes Hoet; Minne SPRL.ECLI:EU:C:2007:601 29. pont

⁵² C-460/06. sz. Nadine Paquay kontra Société d'architectes Hoet + Minne SPRL.ECLI:EU:C:2007:601 54. pont

⁵³ 66/85 Deborah Lawrie-Blum v Land Baden-Württemberg ECLI:EU:C:1986:284 16. 17. pont, C-138/02 Brian Francis Collins v Secretary of State for Work and Pensions. ECLI:EU:C:2004:172 26. pont.

megkülönböztetés nem állhat fenn sem közvetlenül, sem közvetve a köz- vagy a magánszektorban, ideértve az elbocsátásokat is,⁵⁴ egyértelműen azonos védelmi szintre helyezte a (várandós) munkavállalót, és az önálló munkavállalót az egyenlő bánásmód elvének gyakorlatában.⁵⁵ Az Európai Bíróság C-232/09. döntésében arra is rámutatott, hogy a munkavállaló terhessége okán vagy olyan okból történő elbocsátása, amely alapvetően a várandós állapotán alapul, csak nőket érinthet, tehát közvetlen nem alapuló hátrányos megkülönböztetésnek minősül. A várandós vagy gyermekágyas nők jogai terén a férfiak és nők egyenlőségére vonatkozó uniós szabályok célja a várandós vagy gyermekágyas munkavállalóknak a szülés előtt és után való védelme. Nem lehetne elérni e célkitűzést, ha a várandós nők elbocsátásával szemben az uniós jogban biztosított védelem a foglalkoztatási jogviszonyuk nemzeti jog szerinti hivatalos minősítésétől, vagy attól függne, hogy alkalmazásukkor egyik vagy másik szerződésfajtát - jelen esetben munkaviszony vagy megbízási jogviszony - választották.

---

⁵⁴ C-232/09. sz. Dita Danosa v LKB Līzings SIA. ECLI:EU:C:2010:674 65. pont.

⁵⁵ Előbbi esetben a 92/85/EGK, vagy a 76/2007 irányelv hatálya alatt, utóbbi esetben a 86/613/EGK irányelv hatálya alatt tiltott az egyenlő bánásmód elvének megsértésével nem alapuló közvetlen vagy közvetett hátrányos megkülönböztetés.

VI. ÖSSZEGEZÉS

Alapfeltevésemet, mely szerint sarkalatos és az eljárások tisztaságában legmeghatározóbb két alapelv a joggal való visszaélés tilalma és az egyenlő bánásmód követelménye, a vizsgálatom igazolta. A széleskörű feltárás bemutatta azt is, hogy a két alapelv áthatja a polgári jog és a munkajog anyagi és eljárási jogának teljes spektrumát, egymással minden jogrendszerben átfedést mutató, mégis markánsan elhatárolandó, önálló alapelvek.

Önmagukban azonban hatástalanok a leírt alapelvek. Nem az alapelvek minél több helyen történő megismétlése, deklarálása tehát a jó eszköz, de még csak nem is a jogrendbe való minél koherensebb beágyazásuk, esetleges szankciókkal való körülbástyázásuk.

A legfontosabb az, hogy a jogalkalmazók és általában az emberek tudatában szerepeljenek ezek az elvek kiemelt helyen. Fontos, hogy ténylegesen eljussunk oda: az erős ne nézze le a gyengét, a hivatalnok, a bíró biztosítsa az esélyegyenlőséget, tisztességes eljárást, egyenlő elbánást mindig, minden helyzetben, és a felek személyétől, ígéreteitől, fenyegetéseitől függetlenül az eljárási és anyagi jogi szabályok által meghatározott mederben tartsa a jogvitát *sine ira et studio / harag és részrehajlás nélkül*.

Ha tehát valaki arra szenteli életét, hogy jó bíróvá váljon, ennek szellemében kell elköteleznie magát az igazságszolgáltatás mellett. Fogadalma e körben valahogy így hangozhatna:

Soha nem élek vissza a joggal, amelynek érvényre juttatása és védelme a feladatom, és nem hagyom, hogy az előttem folyó eljárásban bármelyik fél tisztességtelen előnyhöz jusson a másikkal szemben.

Irodalomjegyzék

- Anna di Robilant: The Continental Drug and the Common Law - Boston University - School of Law Abuse of Rights [Hastings Law Journal; 2010]
- Antal Barbara: Az egyenlő bánásmód elméleti és gyakorlati kérdései [MTE; 2017]
- Artemisszió Alapítvány: Történelmi visszapillantás [Esély; 2018]
- Bertényi Iván: Révai nagy lexikon [Magyar történelmi szöveggyűjtemény; 2000.]
- Bonnyai Réka: Az egyenlő bánásmód elve az Európai Unió jogrendszerében és a magyar jogrendszerben [Jogi Fórum; 2014]
- Colm O'Conneide: Equality: A Constitutional Principle? [UK Constitutional Law Association; 2011]
- Dudás Gábor János: A közbeszerzések nyilvánossága [SZTE; 2018]
- Ember Alex: A munkáltatói visszaélés-bejelentési rendszer [ado.hu; Szaklap; Hr-munkajog; 2014]
- Gárdos Péter / Vékás Lajos: Kommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez [2014]
- Gellért György: Nagykomentár a Polgári törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvényhez [2009]
- Gyulavári Tamás - Kállai Ernő: A jövevényektől az államalkotó tényezőkhöz [Országgyűlési Biztos Hivatala; 2010]
- Hahner Péter: A megújuló társadalom a 19. században [Rubicon; 2011]
- Julio Cueto-Rua: Abuse of rights: Abuse of Rights - Doerr v. Colmar 1855, 1856 [Louisiana Law Review; 1975]
- Kártyás Gábor: Mit jelent a joggal való visszaélés? [ado.hu; Rovatok; Munkaügyek; 2013]
- Kecskés László: Polgári jogunk alapelveinek változásáról. [Magyar Jog, 1993]
- Kengyel Miklós: Magyar polgári eljárásjog; [Osiris; 2013]
- Kiss Barnabás: Az egyenlő bánásmód elvének és a hátrányos megkülönböztetés tilalmának jogi szabályozása [Acta Juridica et Politica; 2003]
- Koltay András: A művészet szabadsága: a nem létező alapjog [Pázmány Péter Katolikus Egyetem; 2016]

- Lovász László: A muszlim tradíció és az uniós értékek konfliktusa a házasság intézményével kapcsolatban [Magyar Idők; 2018]
- Mezey Barna: Bor és jog. A borforgalom jogi szabályozása a Corpus Juris Hungarici tükrében az 1848 előtti Magyarországon [Rubicon; 2003]
- Musa Imre: Az egyenlő bánásmód követelménye a foglalkoztatásban [Humánpolitikai Szemle, 2012]
- Nótári Tamás: Summum ius summa iniuria - megjegyzések egy jogértelmezési maxima történeti hátteréhez [Magyar Jog; 2004.]
- Osztovics András: A Polgári törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény, és a kapcsolódó jogszabályok Nagykomentárja [2014]
- Pataki Bettina: Az asylum érvényesülése a római jogban a D.21.1.17.12-13 jogeset exegézisének keresztül [ArsBoni; 2015]
- Tercsák Tamás: A Joggal való visszaélés [ELTE; 2003]
- Terré, P. Simler, Y. Lequette: Les obligations [Daloz; 2009]
- Tilk Péter: Az uniós jog és a magyar jogrendszer viszonya [PTE, 2016]
- Wopera Zsuzsa: Magyarázat a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez [2016]
- Zaccaria Márton Leó: Az egyenlő bánásmód elvének érvényesülése a munkajog területén a magyar joggyakorlatban [Állam-és Jogtudomány; 2016]

Jogszabályjegyzék

- II. András 1222. évi Aranybullája
- A magyar nyelv és nemzetiségről szóló 1844. évi II. törvénycikk
- Az 1949. évi Alkotmány (1949. évi XX. törvény)
- Az Alaptörvény
- A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény
- A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény
- A Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény
- A Polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény
- A Munka Törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény
- Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény
- A közfoglalkoztatásról és a közfoglalkoztatáshoz kapcsolódó, valamint egyéb törvények módosításáról szóló 2011. évi CVI. törvény
- Az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény
- A közbeszerzésekről szóló 2011. évi CVIII. törvény
- A közbeszerzésekről szóló 2015. évi CXLIII. törvény
- Az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény
- Az adóigazgatási rendtartásról szóló 2017. évi CLI. törvény
- Az uniós vámjog végrehajtásáról szóló 2017. évi CLII. törvény
- A jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény
- A polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény módosításáról és az egyes közigazgatási nemperes eljárásokban alkalmazandó szabályokról szóló 2005. évi XVII. törvény